

Eta Eyolf, by Henrik Ibsen

The Project Gutenberg eBook of Eta Eyolf, by Henrik Ibsen This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

Title: Eta Eyolf

Author: Henrik Ibsen

Translator: Odd Tangerud

Release Date: December 13, 2007 [EBook #23837]

Language: Esperanto

Character set encoding: ASCII

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ETA EYOLF ***

Produced by Andrew Sly with thanks to Odd Tangerud for his continuing assistance in preparing his Ibsen translations for Project Gutenberg

HENRIK IBSEN

ETA EYOLF

(LILLE EYOLF)

(1894)

Dramo en tri aktoj

Tradukis Odd Tangerud

Eldono 1997

Jec Scandinavia a/s

Postboks 28, N - 3401 Lier

Tlf. 32 85 50 03. Fax. 32 85 50 82

ISBN 82-91707-58-8

ETA EYOLF

ROLOJ:

ALFRED ALLMERS, bienulo, literaturisto, iama pohora instruisto. Sinjorino RITA ALLMERS, lia edzino. EYOLF, ilia infano; naux jarojn agxa. Frauxlino ASTA ALLMERS, pli juna duonfratino de Alfred. Inĝeniero BORGHEJM. RATO-FRAUXLINO.

(La okazajxoj trovas lokon en la bieno de *Allmers* cxe la fjordo, kelkajn mejlojn de la urbo.)

UNUA AKTO

(Bela, ricxe ekipita gxardeno cxambro. Multaj mebloj, floroj, plantoj. En la fono malfermitaj vitraj pordoj al verando. Vasta elvido super la fjordon. Arbarkovritaj montetoj fore. Sur ambaux flankaj muroj estas pordoj; tiu dekstre estas duobla pordo kaj iom pli malantauxa. Antauxe dekstre estas sofo kun opaj kusenetoj kaj kovriloj. Segxoj kaj malgranda tablo cxe la sofoangulo. Antauxe maldekstre estas pli granda tablo kun apogsegxoj cxirkauxe. Sur la tablo staras kofreto. Estas frua somermateno en varma sunvetero.)

(*Sinjorino Rita Allmers* staras apud la tablo, kun la dorso dekstren, elprenante el la kofreto. Sxi estas bela, iom granda, sxvelbrusta, blonda sinjorino de proksimume 30 jaroj. Vestita en hela matenrobo.)

(Iom poste *frauxlino Asta Allmers* envenas tra la pordo dekstre, vestita en helbruna somerkostumo kun cxapelo, jako kaj sunsxirmilo. Sub la brako sxi havas sufcixe grandan, sxlositan teknon. Sxi estas svelta, mezalta, kun malhelaj haroj kaj profundaj, seriozaj okuloj. 25 jara.)

ASTA

(enveninta tra la pordo) Bonan matenon, kara Rita.

RITA

(turnas la kapon kaj kapsignas al sxi) Jen, -- cxu estas vi, Asta! Cxu vi tiel frue venas el la urbo? Tiom foren al ni?

ASTA

(metas la vestaĵojn sur segxon apud la pordo) Jes, mi havis ecx ne momentan kvieton. Sxajnis al mi, ke mi nepre *devis* iri cxi tien kaj vidi etan Eyolf hodiaux. Kaj ankaux vin. (metas la tekono sur la tablon cxe la sofo) Kaj mi veturis per la vaporsxipo.

RITA

(ridetas al sxi) Kaj surborde vi eble renkontis iun aux alian bonan amikon? Tiel hazarde, mi pensas.

ASTA

(trankvile) Ne, mi tute ne renkontis iun konatulon. (rigardas en la kofreton) Sed, Rita, -- kio do tio estas?

RITA

(dauxre elpakas) La valizo de Alfred. Cxu vi ne rekonas gxin?

ASTA

(gxvoja, proksimigxas) Cxu! Alfred revenis hejmen?

RITA

Jes, imagu, -- li venis tute neatendite per la nokta trajno.

ASTA

Ho, do estis *tio*, kion mi sentis! Estis *tio*, kio tiris min cxi tien! -- Kaj li nenion skribis antauxe? Ecx ne posxtkarton?

RITA

Ecx ne unu vorton.

ASTA

Ecx ne telegrafis?

RITA

Jes, horon antaux ol li venis. Tute mallonge kaj malvarme. (ridas) Cxu ne kutimas al li, Asta?

ASTA

Jes ja. Cxion li faras tiel senemocie.

RITA

Sed des pli gxuinde estis, kiam mi havis lin reen.

ASTA

Jes, mi ja komprenas.

RITA

Ecxe dek kvar tagojn antaŭ ol mi atendis lin!

ASTA

Kaj li fartas bone? Ne deprimata?

RITA

(fermas la kofreton kaj ridetas al ŝi) Li aspektis kvazaŭ transformita, kiam li envenis tra la pordo.

ASTA

Kaj ecxe ne laca, cxu?

RITA

Jes, laca mi kredas ke li vere estis. Suficxe laca, jes. Sed, la kompatindulo, li ja iris piede preskaŭ la tutan vojon.

ASTA

Kaj la aero inter la altaj montoj certe estis iom akra por li.

RITA

Ne, tion mi vere ne opinias. Mi auxdis lin tŭsi ecxe ne unu fojon.

ASTA

Jen, vi vidu! Do estis tamen bone, ke la kuracisto decidigis lin fari tiun ekskurson.

RITA

Jes, nun, kiam gxi fine estas finita, jen --. Sed komprenu, ke estis terura tempo por mi, Asta. Pri tio mi neniam volis paroli. Kaj vi ja malofte vizitis min --

ASTA

Jes, eble ne estis juste de mi. Sed --

RITA

Nu, nu, nu, -- vi havas ja la lernejon tie en la urbo. (ridetas) Kaj nia vojkonstruisto -- li estis ja forvojagxinta, ankau li.

ASTA

Ho, lasu nun tion, Rita!

RITA

Nu ja do. Ni lasu la vojkonstruiston. -- Sed kiom mi sopiris por Alfred! Tia malpleneco! Forlasita, en dezerto! Hu, aspektis kvazaux iu estus enterigxinta en la domo --!

ASTA

Nu, bona Dio, -- nur ses aux sep semajnojn --

RITA

Jes, sed memoru, ke Alfred neniam antauxe estis for de mi. Ecx ne tagnokton. Neniam en cxiuj tiuj dek jaroj --

ASTA

Ne, sed tial mi opinias, ke vere ne tro frue estis, ke li cxi-jare iom elvenis. Li devus fari montaran ekskurson cxiun someron. Tion li estus devinta.

RITA

(duone ridetante) Ak do, vi facile parolas, vi. Se mi estus tiom -- tiom sagxa kiel vi, mi eble lasus lin libera pli frue -- eble. Sed sxajnis al mi, ke mi ne povis, Asta! Aspektis al mi, kvazaux mi neniam plu revidus lin. Cxu vi *tion* ne komprenas?

ASTA

Ne. Sed eble estas pro tio, ke mi mem havas neniun por perdi.

RITA

(kun sxercema rideto) Vere neniun -- cxu?

ASTA

Ne laux mia scio. (interrompante) Sed diru, Rita, -- kie estas Alfred? cxu li ankoraux dormas?

RITA

Ho, ne. Li ellitigxis same frue hodiaux, kiel li kutimas.

ASTA

Nu, kaj do li versxajne ne estis tro laca.

RITA

Jes, cxi-nokte. Kiam li venis. Sed nun li havis Eyolf ene cxe si pli ol unu horon.

ASTA

La kompatinda, eta, pala knabo! Cxu li nun denove komencu lernadi kaj lernadi?

RITA

(levante la sxultrojn) Vi scias, ke estas kiel Alfred deziras.

ASTA

Jes, sed mi opinias, ke vi devus tion kontrauxstari, Rita.

RITA

(iom senpacienca) Ne, -- kiel do vi pensas, -- en tio mi vere ne povas min enmiksi. Tiujn rilatojn Alfred pli bone komprenas ol mi. -- Kaj pri kio vi opinias ke Eyolf sin okupigu? Li ja ne povas cxirkauxkuri kaj ludi, li, -- kiel aliaj infanoj.

ASTA

(decidite) Mi parolu kun Alfred pri tio cxi.

RITA

Jes, kara, tion faru. -- Nu, jen vidu --

(*Alfred Allmers*, en somerkostumo, permane kondukante *Eyolf*, envenas tra la pordo maldekstre. Li estas svelta, belstatura viro de 36-37 jaroj, kun placxaj okuloj, maldensa hararo kaj barbo. Lia vizagxo aspektas serioze kaj penseme. -- *Eyolf* havas vestajxon de fasono kiel uniformo kun oraj sxnuroj kaj leonbutonoj. Li lamas kaj havas lambastonon sub la maldekstra brako. La gambo estas lama. Li estas malaltkreska, aspektas malsane, sed havas belajn, sagxajn okulojn.)

ALLMERS

(lasas *Eyolf*; gxoja aliras kaj donas al *Asta* ambaux manojn) Asta! Karega Asta! Jen vi cxi tie en nia forejo! Kaj ke mi baldaux vin vidus!

ASTA

Sxajnis al mi ke mi devus --. Bonvenon ree hejmen!

ALLMERS

(agitas sxiajn manojn) Dankon.

RITA

Cxu li ne aspektas admirinde?

ASTA

(fiksrigardas lin) Aminde! Vere aminde! Kun brilaj okuloj! Nu, do vi certe multe skribis dumvoje. (gxoje ekkriante) Cxu eble la tuta libro estas preta, Alfred?

ALLMERS

(sxultrotiras) La libro --? Ho, *gxi* --

ASTA

Jes, mi imagis, ke por vi pli facile farigxus, kiam vi elvenus.

ALLMERS

Tion ankaux mi opiniis. Sed vidu, -- farigxis tute alie, kara. Mi vere ecx ne skribis linion en la libro.

ASTA

Vi ne skribis --!

RITA

Nu tiel! Mi ne komprenis, kial la amaso da papero kuxxas netusxita en la valizo.

ASTA

Sed, kara Alfred, pri kio vi do okupigxis dum tiu longa tempo?

ALLMERS

(ridetas) Nur promenadis kaj pensis kaj pensis kaj pensis.

RITA

(metas sian brakon cxirkaux lian sxultron) Iomete pensis pri tiuj, kiuj hejme sidis?

ALLMERS

Jes, kompreneble. Ecx multe. Cxiun opan tagon.

RITA

(lasas lin) Nu, do cxio estas ja en bona ordo.

ASTA

Sed nenion skribis en la libro? Kaj tamen vi jen povas aspekti tiom gxoja kaj kontenta? Tia vi ne alie kutimas esti. Ne kiam la laboro estas peza, mi opinias.

ALLMERS

Jen vi pravas. Cxar mi vere estis stulta antauxe, komprenu. La pensado, *gxi* entenas la plej bonan en la homo. Kio skribigxas sur la paperon, ne multe tauxgas.

ASTA

(ekkriante) Ne multe tauxgas!

RITA

(ridas) Sed cxu vi frenezigus, Alfred!

EYOLF

(fideme suprenrigardas al li) Ho jes, pacxjo, -- kion *vi* skribas, tio taugas.

ALLMERS

(ridetas kaj glittusxas liajn harojn) Ja, ja, cxar *vi* tion diras, do --. Sed kreu min, -- iu venos poste, kiu ecx pli taugos.

EYOLF

Kaj kiu li do estus? Ho, diru!

ALLMERS

Pacencu. Li certe venos kaj prezentos sin.

EYOLF

Kaj kion do vi jen faros?

ALLMERS

(serioze) Tiam mi denove iros en la montaron --

RITA

Fi, hontu, Alfred!

ALLMERS

-- supren sur la altejojn kaj la altajn vastejojn.

EYOLF

Pacxjo, cxu vi ne kredas, ke mi baldaux estos tiom forta, ke mi povos akompani vin?

ALLMERS

(dolorige tuxata) Ho jes, eble, mia knabeto.

EYOLF

Cxar al mi aspektas tiom grande, ke ankaux mi povus grimpi la montojn.

ASTA

(deturnante) Jen, kiel bela kaj belvestita vi estas hodiaux, Eyolf!

EYOLF

Jes, cxu ne, onklino?

ASTA

Jes ja. Cxu estas pro pacxjo, ke vi metis la novajn vestaĵojn?

EYOLF

Jes, mi petis panjon pri tio. Cxar mi volis ke pacxjo vidu min tia.

ALLMERS

(mallauxte al *Rita*) Vi ne devus doni al li tian kostumon.

RITA

(mallauxte) Ho, li tiom longe petegis min. Ege petis. Li ne lasis min en paco.

EYOLF

Kaj auxdu, pacxjo, -- Borghejm acxetis al mi pafarkon. Kaj ankaux trejnigis min pafi.

ALLMERS

Jen, jes, vere estas io por vi, Eyolf.

EYOLF

Kaj kiam li venontfoje revenos, mi ankaux petos lin instrui al mi nagxi.

ALLMERS

Nagxi! Ho, sed kial vi do tion volas!

EYOLF

Jes, cxar cxiuj knaboj malsupre sur la marbordo, ili scipovas nagxi. Estas nur mi, kiu ne scipovas.

ALLMERS

(kortusxita, metas la brakojn cxirkaux lin) Estas permesite lerni cxion kion vi volas! Cxion kion vi mem deziras lerni.

EYOLF

Jes, cxu vi scias kion mi pleje deziras, pacxjo?

ALLMERS

Nu? Diru?

EYOLF

Pleje mi deziras lerni farigxi soldato.

ALLMERS

Ho, eta Eyolf, estas multaj aliaj okupoj, kiuj estas pli bonaj ol tiu.

EYOLF

Jes, tamen kiam mi estos granda, tiam mi ja devas esti soldato. Tion vi ja scias.

ALLMERS

(premegas la manojn) Jes, jes, jes; ni vidos --

ASTA

(eksidas cxe la tablo dekstre) Eyolf! Venu al mi, kaj mi ion al vi rakontos.

EYOLF

(iras al sxi) Kio estas, onklino?

ASTA

Imagu, Eyolf, mi vidis la Rato-frauxlinon.

EYOLF

Cxu! Vi vidis la Rato-frauxlinon! Ho, vi nur sxerctrompas min!

ASTA

Ne, estas vero. Mi vidis sxin hieraux.

EYOLF

Kie vi do vidis sxin?

ASTA

Mi vidis sxin sur la vojo, ekster la urbo.

ALLMERS

Ankaux mi vidis sxin ie en la kamparo.

RITA

(kiu sidas en la sofo) Eble ankaux ni vidos sxin, Eyolf.

EYOLF

Onklino, ĉu ne estas strange, ke ŝi estas nomita Rato-fraŭlino?

ASTA

La homoj nur nomas ŝin tiel, ĉar ŝi iras tra kamparo kaj laŭ bordoj forpelante ĉiujn ratojn.

ALLMERS

Efektive ŝi laŭdire estas nomita fraŭlino Lup, mi kredas.

EYOLF

Lup? Tio ja signifas lupo.

ALLMERS

(Frapetas lin sur la kapon) Jen, ankaŭ *tion* vi scias, Eyolf!

EYOLF

(pensema) Do eble estas vero, ke ŝi estas lup-fantomo dum la nokto. Ĉu vi tion kredas, pacxjo?

ALLMERS

Ho ne, tion mi ne kredas. -- Sed nun vi devus iri eksteren kaj iom ludi en la ĝardeno.

EYOLF

Ĉu vi ne opinias, ke estas pli bone ke mi kunportu kelkajn librojn?

ALLMERS

Ne, de nun neniujn librojn. Prefere iru malsupren al la aliaj knaboj sur la bordo.

EYOLF

(ĝxenata) Ne, pacxjo, mi ne volas malsupreniri al la knaboj hodiaŭ.

ALLMERS

Kaj kial ne?

EYOLF

Ne, ĉar mi surhavas ĉi tiujn vestaĵojn.

ALLMERS

(sulkas la frunton) Ĉu ili mokridas -- mokridas viajn belajn vestaĵojn!

EYOLF

(eviteme) Ne, tion ili ne kuragxas. Cxar tiam mi batus ilin.

ALLMERS

Nu ja, -- kion do --?

EYOLF

Sed ili estas tiom malbonkonduataj, tiuj knaboj. Kaj ili diras, ke mi neniam povos farigxi soldato.

ALLMERS

(kun subpremata kolero) Kial ili do tion diras?

EYOLF

Eble ili estas enviemaj. Cxar, pacxjo, ili estas ja tiom malricxaj, ke ili devas iri nudpiede.

ALLMERS

(mallauxte, kun sufokata vocxo) Ho, Rita, -- kiom jeno turmentas mian koron!

RITA

(trankviligante, ekstaras) Nu, nu, nu!

ALLMERS

(minacante) Sed tiuj knaboj, iam ili lernos, kiuj estas majstroj tie malsupre sur la bordo!

ASTA

(auxskultante) Iu frapas.

EYOLF

Certe estas Borghejm!

RITA

Envenu!

(*La Rato-frauxlino* envenas silente kaj trankvile tra la dekstra pordo. Sxi estas malalta, maldika, kurba estajxo, maljuna, grizhara, kun akraj pikantaj okuloj. Vestita en malnovmoda, flordesegnita robo kun kufo kaj manteleto. Per la mano sxi tenas grandan, rugxan pluvsxirmilon, kaj sur la brako, en sxnuro, nigran saketon.)

EYOLF

(mallauxte, tenante la robon de *Asta*) Onklino! Eble estas sxi!

RATO-FRAUxLINO

(genufleksas cxe la pordo) Mi humile petas permeson, -- cxu la gesinjoroj havas ion rongxantan en la domo?

ALLMERS

Ni? Ne, mi ne kredas.

RATO-FRAUxLINO

Jes, cxar alie mi volonte sxatus helpi la gesinjorojn senigi sin de tio.

RITA

Jes, jes, ni komprenas. Sed ni havas neniujn tiajn.

RATO-FRAUxLINO

Estas vere malfelicxe. Cxar gxuste nun mi faras rondvojaxxon. Kaj neniu scias, kiam mi revenos en tiu cxi regiono. -- Ho, kiom laca mi estas!

ALLMERS

(montras al segx) Jes, vi tiel aspektas.

RATO-FRAUxLINO

Oni devus ja neniam farigxi laca bonfarante al la malfelicxaj etuloj, kiuj estas malamataj kaj persekutataj tiom severe. Sed la fortoj elcxerpigas.

RITA

Eble vi volas sidi kaj iom ripozi?

RATO-FRAUxLINO

Multajn dankojn. (eksidas sur segxon inter la pordo kaj la sofo) Cxar la tutan nokton mi okupigxis en aferoj.

ALLMERS

Nu tiel?

RATO-FRAUxLINO

Jes, sur la insuloj. (klukridas) La homoj vere bezonis sendi por mi. Nu, ili ege malemis. Sed estis la nura rimedo. Ili tamen devis rongxi la acidan pomon. (rigardas *Eyolf* kaj kapsignas) Acidan pomon, sinjoreto. Acidan pomon.

EYOLF

(senpere, iom timigita) Kial devis ili --?

RATO-FRAUxLINO

Kion?

EYOLF

Rongxi gxin?

RATO-FRAUxLINO

Fakte ili ne povis sin plu nutri. Pro la ratoj kaj cxiuj iliaj ratinfanoj; la juna sinjoro certe komprenas.

RITA

Hu! La kompatinduloj, cxu ili havas tiom da *ili*?

RATO-FRAUxLINO

Jes, svarmegis. (ridas silente kaj kontente) En la litoj ili svarmadis kaj cxirkauxkuris la tutan nokton. En la laktuojn ili falis. Kaj trans la plankojn ili siblante kuradis cxiudirekten.

EYOLF

(mallauxte, al *Asta*) Tien mi neniam volas vojaĝxi, onklino.

RATO-FRAUxLINO

Kaj jen *mi* venis -- kaj krome iu alia. Kaj ni kunprenis ilin, cxiujn. La dolcxajn etulojn! Al ili cxiuj ni du metis finon.

EYOLF

(kriante) Pacxjo, -- jen, jen!

RITA

Bona Dio, Eyolf do!

ALLMERS

Kio okazas?

EYOLF

(montras) Estas io baraktanta en la saketo!

RITA

(maldekstren; krias) Hu do! Elpelu sxin, Alfred!

RATO-FRAUxLINO

Ho, karega sinjorino, ne timu tian etan figuracxon.

ALLMERS

Sed kio do tio estas?

RATO-FRAUxLINO

Estas nur Mopsulo. (malligas la saketon) Venu nun el la mallumo, vi karega amiko mia.

(*Hundeto* kun largxa, nigra muzelo metas sian kapon el la saketo.)

RATO-FRAUxLINO

(kape kaj mane signas al *Eyolf*) Proksimigxu nur fide, vi eta vundita batalanto! Gxi ne mordas. Alvenu! Alvenu!

EYOLF

(tenas sin al *Asta*) Ne, mi ne kuragxas.

RATO-FRAUxLINO

Cxu ne sxajnas al la juna sinjoro, ke gxi havas mildan kaj sxtatindan aspekton?

EYOLF

(surprizita, montras) Tiu *jena*?

RATO-FRAUxLINO

Jes, gxuste gxi.

EYOLF

(duonlauxte, fiksrigardas la hundon seninterrompe) Sxajnas al mi ke gxi havas la plej teruran -- aspekton kiun mi iam vidis.

RATO-FRAUxLINO

(fermas la saketon) Ho, sxangxigos, sxangxigos.

EYOLF

(senpere proksimigxas, tute proksime, kaj facile glitfrapetas la saketon.) Delikata, -- delikata gxi tamen estas.

RATO-FRAUxLINO

(kun konsiderema vocxo) Sed nun gxi estas tiom laca kaj elcxerpita, la kompatindulo. Tiom ege laca gxi estas. (rigardas al *Allmers*) Cxar estas fortostrecxa, -- tia ludo, sinjoro komprenu.

ALLMERS

Kian ludon vi sugestas?

RATO-FRAUxLINO

La allogado.

ALLMERS

Aha, estas eble la hundo, kiu logas la ratojn.

RATO-FRAUxLINO

(kapsignas) Mopsulo kaj mi. Ni du kunlaboras. Kaj tio iras glate. Almenaŭ *aspekte*. Gxi ekhavas sxnuron ligitan al la kolringo. Kaj jen mi kondukas gxin tri fojojn cxirkaux la domon. Kaj ludas busxharmonikon. Kaj kiam *tion* ili auxdas, tiam ili trudigxas supren el la keloj kaj malsupren de la subtegmentejoj kaj el le truoj, -- cxiuj tiuj benindaj, etaj kreaĵoj.

EYOLF

Cxu tiam gxi mortmordas ilin?

RATO-FRAUxLINO

Ho, fore de tio! Ne, ni iras en la boaton, li kaj mi. Kaj ili sekvas post ni. La grandaj kaj iliaj etuloj.

EYOLF

(strecxita) Kaj jen kio --? Rakontu!

RATO-FRAUxLINO

Jen ni debordigxas. Kaj mi julas kaj ludas busxharmonikon. Kaj Mopsulo, gxi nagxas malantaŭe (kun fajrer-sxutantaj okuloj) Kaj cxiuj tiuj kiuj sxarmadis kaj cxirkauxkuris, ili sekvas, sekvas nin sur la profundan akvon. Jes, cxar tion ili devas!

EYOLF

Kial ili devas?

RATO-FRAUxLINO

Gxuste cxar ili ne *volas*. Cxar ili tiom timotremas antaux la akvo, -- tial ili trudigxas en gxin.

EYOLF

Cxu tiam ili dronas?

RATO-FRAUxLINO

Cxiu kreita popolo. (pli mallauxte) Kaj jen cxio estas tiom trankvila kaj bona kaj malluma por la sxatindaj etuloj, kiom ili nur povas deziri. Dormas tie malsupre en tia dolcxa kaj longa dormo. Cxiuj tiuj kiujn la homoj malamas kaj persekutas. (ekstaras) Nu, en pli fruaj tempoj mi ne bezonis Mopsulon. Tiam mi mem allogis. Mi

sola.

EYOLF

Kion vi allogis?

RATO-FRAUxLINO

Homojn. Precipe unu.

EYOLF

(strecxita) Ho, diru al mi, kiu li estis!

RATO-FRAUxLINO

(ridas) Estis mia amato, tiu, vi eta cxarmulo!

EYOLF

Kie li do nun estas?

RATO-FRAUxLINO

(malmole) Malsupre cxe cxiuj tiuj ratoj. (denove milde) Sed nun mi devas denove eliri al la aferoj. Cxiam survoje. (al *Rita*) Cxu la gesinjoroj tute ne bezonas min hodiaux? Cxar tial mi povus finfari samtempe.

RITA

Dankon ne; mi opinias, ke ne estas bezonata.

RATO-FRAUxLINO

Nu-ja, plej kara sinjorino, oni neniam scias --. Se la gesinjoroj rimarkus, ke estas io kio rongxadas, -- kaj svarmas kaj cxirkauxkuras. -- jen sendu por mi kaj Mopsulo. -- Adiaux, adiaux milfoje. (Sxi eliras tra la pordo dekstre.)

EYOLF

(mallauxte triumfe al *Asta*) Onklino, jen pensu, ke ankaux *mi* vidis la Rato-frauxlinon!

(*Rita* eliras sur la verandon kaj ventumas sin per posxtuko. Iom poste *Eyolf* gardeme kaj nerimarkite eliras dekstren.)

ALLMERS

(prenas la tekon de la tablo cxe la sofo) Cxu estas *via* teko, tiu cxi, *Asta*?

ASTA

Jes, mi havas kelkajn malnovajn leterojn en gxi.

ALLMERS

Nu, la familiajn leterojn --

ASTA

Cxar vi ja petis min ordigi ilin por vi dum via foresto.

ALLMERS

(frapetas sxian kapon) Kaj jen por *tio* vi trovis tempon, vi!

ASTA

Ho jes. Mi faris tion parte cxi tie kaj parte en la urbo cxe mi mem.

ALLMERS

Dankon, kara --. Cxu vi trovis ion apartan en ili?

ASTA

(suprajxe aludante) Nu, -- ion aux alian oni ja cxiam trovas en tiaj malnovaj paperoj, vi scias. (mallauxte, sincere) Tio en la teko, tio estas la leteroj de patrino.

ALLMERS

Do, tiujn vi ja kompreneble mem retenos.

ASTA

(kun sindevigo) Ne. Mi deziras, ke ankaux vi tralegu ilin, Alfred. Iam, -- pli malfrue en la vivo. -- Sed hodiaux mi ne kunprenis la sxlosilon de la teko.

ALLMERS

Ne estas bezonata, kara Asta. Cxar mi tamen neniam legos la leterojn de via patrino.

ASTA

(fiksrigardas lin) Do mi iam, -- tiel en hejmeca vespera horo, rakontu al vi ion de tio, kio tie estas rakontita.

ALLMERS

Jes, tion vi prefere faru. Sed gardu nur la leterojn de via patrino. Vi ne havas tro da memorajxoj post sxi.

(Li donas la tekono al *Asta*. Sxi prenas gxin kaj metas gxin sur la segxon sub la supervestajxojn.)

(*Rita* reen venas en la cxambron.)

RITA

Hu, sxajnas al mi, ke tiu maljuna, terura virinacxo kvazaux kunportis kadavran odoron.

ALLMERS

Jes, iom timiginda sxi ja estis.

RITA

Mi preskaux sentis min malsana, dum sxi estis en la cxambro.

ALLMERS

Krome mi povas kompreni tiun trudan, logantan forton, pri kiu sxi parolis. La soleco supre inter la montopintoj kaj sur la vastaj altebenajxoj havas ion de la sama.

ASTA

(rigardas lin atenteme) Kio vere okazis en vi, Alfred?

ALLMERS

(ridetas) En mi?

ASTA

Jes, io estas. Kvazaux metamorfozo. Ankaux Rita rimarkis tion.

RITA

Jes, mi tion vidis tuj kiam vi revenis. Sed tio do nur estas por bono, tio, Alfred?

ALLMERS

Devas esti por bono. Kaj estu kaj farigxu por bono.

RITA

(ekkrie) Vi ion spertis dum la vojagxo! Ne neu! Cxar mi vidas laux via aspekto!

ALLMERS

(skuas la kapon) Ecx nenion -- ekstere. Sed --

RITA

(strecxita) Sed --?

ALLMERS

Interne en mi vere okazis eta metamorfozo.

RITA

Ho Dio --!

ALLMERS

(trankviligante, frapetas sxian manon) Nur por bono, kara Rita. Pri tio vi senzorge fidu.

RITA

(eksidas sur la sofon) Tion cxi vi nepre al ni tuj rakontu. Cxion!

ALLMERS

(turnas sin al *Asta*) Jes, ni eksidu, ankaux ni. Jen mi provos rakonti. Plej eble bone.

(Li eksidas sur la sofon apud *Rita*. *Asta* antauxentiras segxon kaj eksidas proksime apud li. Mallonga pauxzo.)

RITA

(rigardas lin kvazaux esperante) Jen do --?

ALLMERS

(rigardas antauxen) Kiam mi pripensas mian antauxan vivon -- kaj mian sorton -- dum la lastaj dek -- dekunu jaroj, gxi aspektas por mi kvazaux fabelo aux kvazaux revo. Cxu ne ankaux al vi tiel aspektas, *Asta*?

ASTA

Jes, multmaniere ankaux mi tion trovas.

ALLMERS

(dauxrigante) Kiam mi pensas pri tio, kion ni du estis pli frue, *Asta*. Ni du kompatindaj, malricxaj, orfoj --

RITA

(senpacience) Nu do, tio okazis ja antaux longe.

ALLMERS

(sen sxin auxskultante) Kaj nun mi sidas cxi tie en ricxeco kaj pompo. Povis plenumi mian vivotaskon. Povis labori kaj studi, -- cxio laux propra emo. (etendas la manon) Kaj tiun tutan, nekomprenblan felicxon -- gxin ni sxuldas al vi, kara Rita.

RITA

(duone sxerce, duone senvole, ekfrapetas lin sur la manon) Nun vi bonvole cxesu pri tiu babilado.

ALLMERS

Mi ja nur tion mencias kiel ia enkonduko --

RITA

Ho, transsaltu do tiun enkondukon!

ALLMERS

Rita, -- ne kredu, ke estis la konsilo de la kuracisto, kiu pelis min supren en la montaron.

ASTA

Vere ne, Alfred?

RITA

Kio do pelis vin?

ALLMERS

Estis tio, ke mi ne plu trovis trankvilon cxe mia labortablo.

RITA

Ne trankvilon! Kara, kiu do gxenis vin!

ALLMERS

(skuas la kapon) Neniu de ekstere. Sed mi havis senton en mi, ke mi rekte misuzis -- aux -- neglektis miajn plej bonajn talentojn. Ke mi malsxparis la tempon.

ASTA

(grandokule) Dum vi skribis la libron?

ALLMERS

(kapjesas) Cxar mi havas ja ne nur por tio talentojn. Mi eble povus fari ankaux ion alian.

RITA

Cxu pri tio vi sidis cerbumante?

ALLMERS

Jes, pleje tio.

RITA

Kaj tial vi laste farigxis nekontenta pri vi mem. Kaj ankaux pri ni aliuloj. Jes, cxar tia vi estis, Alfred!

ALLMERS

(rigardas antauxen) Tie mi sidis kurbigita super la tablo kaj skribis tagon post tago. Multfoje ankaux duonan nokton. Skribis kaj skribis sur la granda, dika libro pri "La homa respondeco". Hm!

ASTA

(metas sian manon sur lian brakon) Sed, kara, -- tiu libro estu ja la verko de via vivo.

RITA

Jes, tion vi ja sufiĉe ofte diris.

ALLMERS

Tiel mi pensis. Gxuste de la tempo kiam mi komencis farigxi plenkreska. (kun varma esprimo en la okuloj)
Kaj jen vi igis min kapabla ekkomenci gxin, vi, kara Rita --

RITA

Ho, bla, bla!

ALLMERS

(ridetas al sxi) -- vi kun via oro kaj viaj verdaj arbaroj --

RITA

(duone ridante, duone cxagrenita) Se ankorauxfoje vi elbusxigas tiun stultajxon, mi batos vin.

ASTA

(rigardas lin maltrankvile) Sed la libro, Alfred?

ALLMERS

Gxi kvazaux komencigxis forigxi. Sed pli kaj pli altigxis la penso pri pli superaj devoj, kiuj prezentis postulojn al mi.

RITA

(radia, prenas lian manon) Alfred!

ALLMERS

La penso pri Eyolf, kara Rita.

RITA

(seniluziigita, malprenas lian manon) Nu ja, -- pri Eyolf!

ALLMERS

Pli kaj pli profunden eta Eyolf prenis lokon en mi. Post la fatala falo de la tablo --. Kaj pleje post kiam ni certigxis, ke estas nekuraceble --

RITA

(insiste) Sed vi ja zorgas pri li laux cxiuj povoj, Alfred.

ALLMERS

Kiel lerneja instruisto, jes. Sed ne kiel patro. Kaj patro estas kio mi de nun volas esti por Eyolf.

RITA

(rigardas lin kaj skuas la kapon) Aspekto mi ne vere komprenas vin.

ALLMERS

Mi celas, ke mi el cxiuj miaj povoj volas provi igi lian nekuraĉeblan staton tiom milda kaj facila kiom elpenseble.

RITA

Ho, sed, vi, -- dank' al Dio, mi opinias, ke li ne sentas tion tiom profunde.

ASTA

(kortusxita) Ho jes, Rita, li sentas.

ALLMERS

Jes, estu certa, ke li sentas tion profunde.

RITA

(senpacience) Sed, kara, -- kion pli povas vi do por li fari?

ALLMERS

Mi volas provi lumigi cxiujn tiujn ricxajn eblecojn, kiuj aperas en lia infana animo. Cxio kion li havas en si de noblaj gxermoj, mi volas instigi al kresko, -- porti florojn kaj fruktojn. (pli kaj pli arde; ekstaras) Kaj mi volas pli ol *tio*! Mi volas helpi lin harmoniigi siajn dezirojn kaj tion, kio kuxsas atingebla antaux li. Cxar tia li ne estas nun. Lia tuta aspiro celas tion, kio lian tutan vivon restos por li neatingebla. Sed mi volas krei senton de felicxo en lia animo.

(Li pasxas kelkajn fojojn tien kaj reen sur la planko. *Asta* kaj *Rita* sekvas lin per la okuloj.)

RITA

Vi devus preni tiujn aferojn pli trankvilanime, Alfred!

ALLMERS

(haltas apud la tablo maldekstre kaj rigardas ilin) Eyolf dauxrigo la verkon de mia vivo. Se li tion volas. Aux li povas elekti ion, kio estas plene lia propra. Plej eble tio. -- Do, cxiuokaze mi lasas mian resti.

RITA

(ekstaras) Sed, plej kara Alfred, -- cxu vi ne povas labori por vi ambaux, vi kaj Eyolf?

ALLMERS

Ne, tion mi ne povas. Neeble! Mi ne povas dividi min mem. Kaj tial mi cedas. Eyolf estu la superulo en nia parencaro. Kaj mi faros *tion* la verko de mia vivo fari lin la superulo.

ASTA

(ekstaris kaj iras al li) Tio cxi kostis por vi terure severan batalon, Alfred.

ALLMERS

Jes, efektive. Cxi-hejme mi ne estus reginta min mem. Neniam trudinta min mem al rezigno. Neniam cxi-hejme.

RITA

Tial vi do faris vojaĝxon cxi-somere?

ALLMERS

(kun lumantaj okuloj) Jes! Kaj jen mi atingis supren en la senfinan solecon. Vidis la sunlevigxon lumi sur la pintojn. Sentis min pli proksima al la steloj. Kvazaux en kompreno kaj komunumo kun ili. Kaj jen mi kapablis.

ASTA

(malgxoje) Sed neniam plu vi dauxrigos skribi la libron pri "La respondeco de la homo"?

ALLMERS

Ne, neniam, Asta. Mi ne povas dividi min inter du taskoj, mi ja diras. -- Sed mi volas realigi la respondecon de la homo -- en mia vivo.

RITA

(kun rideto) Cxu vi vere kredas ke vi povas subteni tiajn altajn intencojn cxi-hejme?

ALLMERS

(prenas sxian manon) Lige kun vi mi povas. (etendas la alian manon) Kaj lige ankaux kun vi, Asta.

RITA

(retiras sian manon) Do kun du. Vi tamen povas vin dividi.

ALLMERS

Sed plej kara Rita --!

(*Rita* foriras de li kaj haltas cxe la pordo de la gxardeno.)

(Iu frapas facile kaj rapide sur la pordon dekstre. *Ingeniero Borghejm* rapide envenas. Li estas juna viro iom pli ol 30 jaroj. Hela kaj brava esprimo, Rekta staturo.)

BORGHEJM

Bonan matenon, bonan matenon, sinjorino! (Haltas gxoja je la vido de *Allmers*.) Ho ne, kion mi vidas! Jam reen hejme, sinjoro *Allmers*?

ALLMERS

(skuas lian manon) Jes, mi revenis cxi-nokte.

RITA

(gaje) Li ne plu havis forpermeson, sinjoro *Borghejm*.

ALLMERS

Ho ne, tio do ne estas vero, Rita --

RITA

(venas pli proksimen) Jes, certe estas vero. Lia forpermeso finigxis.

BORGHEJM

Nu, vi tenas vian edzon per strecxaj bridoj, sinjorino?

RITA

Mi subtenas miajn rajtojn. Kaj cxio devas ja havi finon.

BORGHEJM

Ho, ne cxio, -- mi esperas. -- Bonan matenon, frauxlino *Allmers*!

ASTA

(eviteme) Bonan matenon.

RITA

(rigardas al *Borghejm*) Ne cxio, vi diras?

BORGHEJM

Jes, mi plene kaj fide kredas, ke almenaux *io* en cxi tiu mondo ne havas finon.

RITA

Nun vi certe pensas pri amo -- aux tiajxo.

BORGHEJM

(varme) Mi pensas pri cxio tio, kio estas inda.

RITA

Kaj kio neniam finigxas. Jes, ke ni pensu pri tio. Ni cxiuj esperu pri tio.

ALLMERS

(proksimigxas al ili) Nun vi baldaux finfaris la vojlaboron cxi tie?

BORGHEJM

Mi *jam* finfaris. Finfaris hieraux. Gxi dauxris suficxe longe. Sed, dank' al Dio, *tio* do finigxis.

RITA

Kaj pri tio vi estas gxojega?

BORGHEJM

Jes, efektive mi estas!

RITA

Nu, tion mi diru --

BORGHEJM

Kion, sinjorino?

RITA

Ne estas tute afable de vi, sinjoro Borghejm.

BORGHEJM

Cxu? Kial ne?

RITA

Ne, cxar tial vi poste ne ofte venos en niajn regionojn.

BORGHEJM

Ne, tio estas vero. Pri tio mi ne pensis.

RITA

Nu, foje kaj foje vi do certe povos tamen viziti nin.

BORGHEJM

Ne, bedauxrinde, tio neeblos por mi dum longa tempo.

ALLMERS

Cxu? Kial do?

BORGHEJM

Jes, cxar nun mi ricevis grandan, novan laboron, kiun mi devas tuj komenci.

ALLMERS

Cxu vere? (premas lian manon) Gxojigas min kore.

RITA

Gratulon, gratulon, sinjoro Borghejm!

BORGHEJM

Tsx, tsx, -- vere mi ne havas permeson paroli lauxte pri tio ankoraux! Sed mi ne povas reteni min! -- Estas granda vojlaboro -- supre en la nordo. Kun montaraj transpasejoj -- kaj kun la plej nekredblaj malfacilajxoj por supervenki! (ekdire) Ho, vi granda, bela mondo, -- kia felicxo tio estas esti vojkonstruisto!

RITA

(ridetas kaj rigardas lin sxerce) Cxu estas nur por tiu vojlaboro, ke vi venas cxi tien tiel senrega pro gxoyo hodiaux?

BORGHEJM

Ne, ne por tio sole. Sed por cxiuj la helaj promesplenaj espero, kiuj malfermas sin por mi.

RITA

(kiel antauxe) Aha, eble estas io pli delikata malantauxe!

BORGHEJM

(ekrigardas al *Asta*) Kiu scias! Kiam la felicxo unue alvenas, gxi kutimas veni kiel printempa inundo. (turnas sin al *Asta*) Frauxlino Allmers, cxu ni du faru etan promenadon kune? Kiel ni kutimas?

ASTA

(rapide) Ne, ne, dankon. Ne nun. Ne hodiaux.

BORGHEJM

Ho, venu do! Nur etan promenadon! Mi pensas, ke mi havas multon por priparoli kun vi, antaux ol mi forvojjagxos.

RITA

Eble estas io pri kio vi ankoraux ne povas paroli lauxte.

BORGHEJM

Hm, nu dependas de --

RITA

Jes, cxar vi povas ja ankaux flustri (duone mallauxte) Asta, kompreneble vi devas iri kun li.

ASTA

Sed kara Rita --

BORGHEJM

(petante) Frauxlino Asta, -- memoru, ke tio cxi estus adiauxa promenado -- por longaj, longaj tempoj.

ASTA

(prenas sian cxapelon kaj sunsxirmilon) Nu do, ni iomete cxirkauxiru malsupre en la gxardeno.

BORGHEJM

Ho dankon, dankon por tio!

ALLMERS

Kaj samtempe iomete atentu pri Eyolf.

BORGHEJM

Jes, Eyolf, vere! Kie estas Eyolf hodiaux? Mi kunportis ion por li.

ALLMERS

Li estas ludanta ie malsupre.

BORGHEJM

Cxu vere! Li do nun komencis ludi? Alie li kutimas nur sidi interne legante.

ALLMERS

Tio havu finon. Vera liberaera knabo li farigxu.

BORGHEJM

Jen gxuste! Elen en la liberan naturon ankaux *li*, la kompatindulo! Bona Dio, oni ne povas ja ion pli bonan fari ol ludi en cxi tiu benita mondo. Sxajnas al mi, ke la tuta vivo estas kiel ludo! -- Do venu, frauxlino Asta!

(*Borghejm* kaj *Asta* eliras sur la verandon kaj malsupren tra la gxardeno.)

ALLMERS

(staras postrigardante ilin) Vi, Rita, -- cxu vi kredas, ke estas io inter la du?

RITA

Mi ne scias kion diri. Antaŭe mi tion kredis. Sed *Asta* farigxis tiel neklarigebla, -- tiel tute nekomprenebla dum la lasta tempo.

ALLMERS

Nu? Cxu tiel? Dum mi estis for?

RITA

Jes, la lastajn kelkajn semajnojn, mi pensas.

ALLMERS

Kaj vi kredas, ke ŝi ne plu iome pensas pri li?

RITA

Ne serioze. Ne tute kaj plene. Neniel reteneme. Tion mi ne kredas. (rigardas lin explore) Cxu al vi estus kontraŭdezire, se ŝi farus?

ALLMERS

Ne vere kontraŭdezire. Sed estus ja sendube maltrankviliganta penso --

RITA

Maltrankviliganta?

ALLMERS

Jes, cxar memoru, ke mi havas respondecon por *Asta*. Por ŝia felicxo en la vivo.

RITA

Ho kion -- respondeco! *Asta* do estas matura? Ŝi certe komprenas elekti mem, mi opinias.

ALLMERS

Jes, tion ni esperu, Rita.

RITA

Mi almenaŭ ne havas iun malfidon al *Borghejm*.

ALLMERS

Ne, kara, -- tion ankaux mi ne havas. Kontrauxe. Sed tamen --

RITA

(dauxrige) Kaj mi volonte vidus, ke farigxus paro de li kaj Asta.

ALLMERS

(malkontenta) Jes, sed kial nu efektive tio?

RITA

(en kreskanta animskuo) Jes, cxar tiam sxi devis longe foren vojaĝxi kun li! Kaj tiam sxi ne povus veni cxi tien al ni kiel nun!

ALLMERS

(rigardas sxin surprize) Kion! Cxu vi dezirus kvitigxi de Asta!

RITA

Jes, jes, Alfred!

ALLMERS

Sed kial je la mondo --?

RITA

(pasie jxetas la brakojn cxirkaux lian kolon) Jes, cxar tiam mi fine havus vin sola por mi mem! Tamen -- ecx ne tiam! Ne tute por mi! (ekploregas) Ho, Alfred, Alfred, -- mi ne povas malkapti vin.

ALLMERS

(milde liberigas sin) Sed plej kara Rita, -- estu do prudenta!

RITA

Ne, mi tute ne sxatas esti prudenta! Mi nur sxatas vin! Nur sole vin en la tuta mondo! (denove cxirkauxbrakas lian kolon) Vin, vin, vin!

ALLMERS

Lasu, lasu, -- vi sufokas min --!

RITA

(malkaptas lin) Je Dio se mi povus! (rigardas lin fajre) Ho, se vi sciuz, kiom mi estas vin malaminta --!

ALLMERS

Malaminta --!

RITA

Jes, -- kiam vi sidis tie ene cxe vi mem. Kovante sur via laboro. Gxis longe -- longe en la noktojn. (plendante) Tiom longe, -- tiel malfrue, Alfred. -- Ho, kiel mi malamis vian laboron!

ALLMERS

Sed nun estas ja finite pri tio.

RITA

(ridas trancxe) Jes, certe! Nun vi ja estas okupata pri tio, kio estas pli malinda.

ALLMERS

(ekscite) Pli malinda! Cxu vi nomas la infanon tio, kio estas pli malinda?

RITA

(impete) Jes, mi faras. En la rilato inter ni du, mi gxin tiel nomas. Cxar la infano, -- la infano, gxi aldone estas viva homo, gxi. (en kreskanta ekscitigxo) Sed mi tion ne toleras, Alfred! Mi ne toleras, -- mi jenon diras al vi!

ALLMERS

(rigardas sxin fikse kaj diras mallauxtete) Multajn fojojn mi preskaux timas vin, Rita.

RITA

(sombre) Mi foje ankaux timas min mem. Kaj gxuste tial vi ne devas vekti la malicon en mi.

ALLMERS

Jes, sed je la nomo de Dio, -- cxu tion mi faras?

RITA

Jes, vi faras, -- kiam vi pecen sxiras la plej sanktan inter ni du.

ALLMERS

(emfaze) Sed pripensu do, Rita. Estas ja via propra infano, -- nia sola infano pri kiu temas.

RITA

La infano estas nur duone mia propra. (denove en eksplodo) Sed *vi* estu sole mia! Tute mia vi estu! Tion mi rajtas postuli de vi!

ALLMERS

(ektiras la sxultrojn) Ho kara Rita, -- ne utilas ion postuli. Cxio devas esti donata libervole.

RITA

(rigardas lin strecxo) Kaj tion vi de nun eble ne povas?

ALLMERS

Ne, mi ne povas. Mi devas dividi min inter Eyolf kaj vi.

RITA

Sed se Eyolf neniam estus naskita? Kiel tiaokaze?

ALLMERS

(cedante) Nu, tiaokaze estus alie. Tiam mi ja havus nur vin por ami.

RITA

(malrapide; tremante) Do mi esperus, ke mi neniam estus lin naskinta.

ALLMERS

(eksaltas) Rita, vi ne scias mem kion vi diras!

RITA

(skuigxas de eksciteco) Mi naskis lin en la mondon sub nedirebla turmento. Sed mi portis cxion kun gxojego pro vi.

ALLMERS

(varme) Ho jes, jes, tion mi ja scias.

RITA

(decide) Sed per tio gxi havu finon. Mi volas vivi la vivon. Kune kun vi. Tute kun vi. Mi ne povas ekzisti nur kiel la patrino de Eyolf. Nur tio. Nenio pli. Mi ne *volas*, mi diras! Mi *ne povas*! Mi volas esti *cxio* por vi! Por vi, Alfred!

ALLMERS

Sed tio vi ja *estas*, Rita. Tra nia infano --

RITA

Ho, nauxzigaj, tepidaj parolturnigxoj --. Nenio alia. Ne do, tiajxo ne estas por *mi*. Mi estis tauxga por *farigxi* patrino al la infano, sed ne por *esti* patrino de gxi. Vi devas preni min kiel mi estas, Alfred.

ALLMERS

Vi tamen kore sxatis Eyolf antauxe.

RITA

Mi kompatis lin. Cxar vi malzorgis lin. Nur igis lin legi kaj muele lerni. Preskaux neniam vidis lin.

ALLMERS

(kapsignas malrapide) Ne; mi estis blinda. La tempo ne estis por mi alveninta --

RITA

(rigardas lin) Sed *nun* gxi do estas veninta?

ALLMERS

Jes, nun fine. Nun mi vidas, ke la plej alta, kion mi havas por fari en la mondo, estas esti vera patro por Eyolf.

RITA

Kaj por *mi*? Kion vi volas esti por *mi*?

ALLMERS

(milde) Vin mi dauxrigos ami. En silenta intimeco. (Li provas kapti sxiajn manojn.)

RITA

(evitas lin) Mi ne sxatas vian silentan intimecon. Mi volas havi vin tute kaj plene! Kaj sola! Tiel kiel mi havis vin en la unuaj, ravaj, sxvelantaj tagoj. (impete kaj malmole) Neniam en la mondo mi lasas min regali per restajtoj kaj postlasajtoj, Alfred!

ALLMERS

(kvietanima) Sxajnas al mi, ke povus esti sufcixe ricxe da felicxo cxi tie por cxiuj tri, Rita.

RITA

(moke) Sekve vi estas malpostulema. (eksidas cxe la tablo maldekstre) Auxskultu nun jenon.

ALLMERS

(alproksimigxas) Nu? Kio estas?

RITA

(rigardas lin per okulo perdinta la brilon) Kiam mi ricevis vian telegramon hieraux vespere --

ALLMERS

Jes? Kaj kion?

RITA

-- mi vestis min blanke --

ALLMERS

Jes, mi vidis ke vi estas blanke vestita, kiam mi venis.

RITA

Libere faligis la harojn --

ALLMERS

Vian ricxe odorantan hararon --

RITA

-- tiel ke gxi ondis malsupren laux la nuko kaj la dorso --

ALLMERS

Mi vidis. Mi vidis. Ho kiel delikata vi estis, Rita.

RITA

Estis rozkoloraj sxirmiloj super ambaux lampoj. Kaj ni estis solaj, ni du. La solaj maldormaj en la tuta domo. Kaj estis cxampana vino sur la tablo.

ALLMERS

El gxi mi nenion trinkis.

RITA

(rigardas lin amare) Ne, estas vero. (ridas akre) "*Vi havis cxampanon, ecx ne tusxis gxin*", -- kiel estas skribite.

(Sxi ekstaras de la apogsegxo kaj iras kvazaux laca al la sofo, kaj eksidas duone kuxanta.)

ALLMERS

(iras trans la planko kaj haltas antaux sxi) Mi estis tiel plena de sinceraj pensoj. Mi estis decidinta paroli kun vi pri nia estonta vivo, Rita. Kaj unue kaj cxefe pri Eyolf.

RITA

(ridetas) Tion vi ja ankaux faris, kara --

ALLMERS

Ne, mi ne atingis. Cxar vi komencis malvesti vin.

RITA

Jes, kaj dume vi parolis pri Eyolf. Cxu vi ne memoras tion? Vi demandis kiel statas pri la stomako de eta Eyolf.

ALLMERS

(rigardas sxin riprocxe) Rita --?

RITA

Kaj vi kusxigis vin en via lito. Kaj dormis tiel ege bone.

ALLMERS

(skuas la kapon) Rita, -- Rita!

RITA

(kusxigas sin tute plate kaj rigardas lin) Vi? Alfred?

ALLMERS

Jes?

RITA

"*Vi havis cxampanon, ecx ne tusxis gxin*".

ALLMERS

(preskaux malmole) Ne, mi ne tusxis gxin.

(Li foriras de sxi kaj starigas sin cxe la gxardena pordo. *Rita* dum tempeto kusxas senmova kun fermitaj okuloj.)

RITA

(subite eksaltas) Sed unu aferon mi volas diri al vi, Alfred.

ALLMERS

(turnas sin cxe la pordo) Nu?

RITA

Vi ne sentus vin tiel sekura, vi!

ALLMERS

Ne sekura?

RITA

Ne, vi ne devus esti tiel senzorga! Ne tiel sekura, ke vi *havas* min!

ALLMERS

(proksimigxas) Kion vi aludas per *tio*?

RITA

(kun tremantaj lipoj) Neniam per penseto mi estis malfidela al vi, Alfred! Neniam momenton.

ALLMERS

Ne, Rita, tion mi ja scias. Mi, kiu konas vin tiel bone.

RITA

(kun fulmantaj okuloj) Sed se vi rifuzas min --!

ALLMERS

Rifuzas --! Mi ne komprenas kien vi celas!

RITA

Ho, vi ne scikonas cxion tion, kio elmergus en mi, se --

ALLMERS

Se --?

RITA

Se mi iam observis, ke vi ne plu sxatus min. Ne plu sxatus min kiel antauxe.

ALLMERS

Sed, vi mia karega Rita, -- la homa sxangxigxo tra la jaroj, -- gxi devas ja iam okazi ankaux en *nia* kunvivo. Kiel en tiu de aliuloj.

RITA

Neniam en mi! Kaj mi ne akceptas iun sxangxon ecx en vi. Mi tion ne eltenus, Alfred. Mi volas havi vin por mi mem sola.

ALLMERS

(rigardas sxin zorgoplene) Vi havas terure jxaluzan animon --

RITA

Mi ne povas krei min alia ol mi estas. (minacante) Se vi pecigas vin inter mi kaj iu alia --

ALLMERS

Kio jen --?

RITA

Tiam mi vengxas min kontraux vi, Alfred!

ALLMERS

Per kio vi vengxus vin?

RITA

Mi ne scias. -- Ho jes, mi tamen scias!

ALLMERS

Nu?

RITA

Mi iros forjxeti min --

ALLMERS

Vi iros forjxeti vin, vi diras!

RITA

Jes, mi tiel faros. Mi jxetos min rekte inter la brakojn de -- de la unua venanta!

ALLMERS

(rigardas sxin varme kaj skuas la kapon) Tion vi neniam faros, -- vi mia sincera, fiera, fidela Rita.

RITA

(metas la brakojn cxirkaux lian kolon) Ho, vi ne scias, kion mi povus farigxi, se vi, -- se vi ne plu sxatus min.

ALLMERS

Ne plu sxatus vin, Rita? Imagu ke vi povus diri tiajxon!

RITA

(duone en rido malkaptas lin) Mi povus ja eljxeti miajn retojn por li, -- tiu vojkonstruisto, kiu vagas cxi tie.

ALLMERS

(malpezigita) Ah, dank' al Dio, -- vi do sxercas.

RITA

Tute ne. Kial ne same bone li, kiel kiu ajn alia?

ALLMERS

Ne, cxar li jam estas suficxe ligita!

RITA

Des pli bone! Cxar tiaokaze mi prenis lin de iu alia. Estas ja la sama kion Eyolf faris kontraux mi.

ALLMERS

Cxu vi diras, ke nia eta Eyolf *tion* faris?

RITA

(kun la montrofringro strexita al li) Jen vidu! Jen vidu! Tuj kiam vi nur mencias la nomon de Eyolf, vi farigxas mola, kaj vibras la vocxon! (minacante pugnigas la manojn) Ho, mi preskaux tentigxus deziri ke -- nu!

ALLMERS

(rigardas sxin time) Kion vi dezirus, Rita --

RITA

(impete foriras de li) Ne, ne, ne, -- tion mi ne diras al vi! Neniam!

ALLMERS

(proksimigxas al sxi) Rita, mi petegas al vi, -- pro vi kaj pro mi, ne lasu vin tenti al io malbona.

(*Borghejm* kaj *Asta* venas de la gxardeno. Ambaux estas en regata animskuo. Aspektas serioze kaj timigitaj, *Asta* restas staranta ekstere sur la verando. *Borghejm* eniras la cxambron.)

BORGHEJM

Jen vidu. Nun frauxlino Allmers kaj mi iris nian lastan promenadon kune.

RITA

(ekmire) Ah! -- Kaj ne sekvas iu pli longa vojaĝo post la promonado?

BORGHEJM

Jes, por mi.

RITA

Por vi sola?

BORGHEJM

Jes, por mi sola.

RITA

(ekrigardas sombre al *Allmers*) Cxu vi auxdas tion, Alfred? (turnas sin al *Borghejm*) Mi kuragxas veti, ke estas malicaj okuloj, kiuj ludis ruze pri vi.

BORGHEJM

(rigardas sxin) Malicaj okuloj?

RITA

(kapsignas) Malicaj okuloj, jes.

BORGHEJM

Cxu vi kredas pri malicaj okuloj, sinjorino Allmers?

RITA

Jes, mi komencis kredi pri malicaj okuloj nun. Pleje pri malicaj infanokuloj.

ALLMERS

(agitigita, flustras) Rita, -- kiel povas vi, --!

RITA

(duonlauxte) Estas vi kiu faras min malica kaj malbela, Alfred.

(Fora, eturdita kriadu auxdigxas de malsupre cxe la maro.)

BORGHEJM

(iras al la vitra pordo) Kia bruo estas tio --?

ASTA

(cxe la pordo) Vidu kiom da homoj, kiuj kuras malsupre sur la kajo!

ALLMERS

Kio tio povas esti? (Momenton li elrigardas.) Certe la stratbuboj, kiuj petolas.

BORGHEJM

(vokas elen trans la barilon) Auxdu vi knabetoj tie sube! Kio okazas?

(Pluraj auxdigxas respondi malklare samtempe.)

RITA

Kion ili diras?

BORGHEJM

Ili diras ke estas infano, kiu dronis.

ALLMERS

Infano dronis?

ASTA

Eta knabo, ili diras.

ALLMERS

Ho, ili povas ja cxiuj nagxi.

RITA

(krias en timo) Kie estas Eyolf!

ALLMERS

Nur trankvile. Trankvile. Eyolf estas ja ludanta en la gxardeno.

ASTA

Ne, en la gxardeno li ne estas --

RITA

(kun supren etendataj brakoj) Ho, ke ne estas *li*!

BORGHEJM

(auxskultas kaj vokas malsupren) Kies infano estas, vi diras?

(Malklaraj vocxo auxdigxas. *Borghejm* kaj *Asta* eligas sufokitan krion, kaj ekkuras malsupren tra la gxardeno.)

ALLMERS

(en anima timo) *Ne estas Eyolf! Ne estas Eyolf, Rita!*

RITA

(sur la verando, auxskultante) Tsx; silentu! Lasu min auxdi kion ili diras! (Rita fugxas kun tranxanta krio enen en la cxambron.)

ALLMERS

(post sxin) Kion ili diris?

RITA

(glitfalas apud la apogsegxo) Ili diris: La lambastono flosas!

ALLMERS

(preskaux lamigita) Ne! Ne! Ne!

RITA

(rauxke) Eyolf! Eyolf! Ho, ili *devas* savi lin!

ALLMERS

(duone freneza) Aliajxo ne eblas! Tia kara vivo! Tia kara vivo!

(Li kuregas malsupren tra la gxardeno.)

DUA AKTO

(Malgranda, malvasta valo en la arbaro de *Allmers* malsupre cxe la marbordo. Altaj, maljunaj arboj maldekstre klinas sin super la loko. Malsupren laux la deklivo en la fono fluegas rivereto, kiu malaperas inter la sxtonoj cxe la rando de la arbaro. Vojeto serpentumas apude laux la rivereto. Dekstre staras nur kelkaj opaj arboj, inter kiuj videtigxas la fjordo. Antauxe vidigxas la angulo de boatejo kun surteren tiritita boato. Sub la maljunaj arboj maldekstre staras tablo kun benko kaj kelkaj segxo, cxio farita el maldikaj betultrunkoj. Estas peza, pluvema tago kun drivantaj nebulnuboj.)

(*Alfred Allmers*, vestita kiel antauxe, sidas sur la benko apogante la brakojn sur la tablo. Lia cxapelo kuxsas antaux li. Li fiksrigardas senmove kaj spirite forestante rekte antauxen super la akvon.)

(Iom poste venas *Asta Allmers* malsupren laux la arbara vojeto. Sxi portas malfalditan pluvsxirmilon.)

ASTA

(proksimigxas al li silente kaj gardeme) Vi ne devus sidi cxi tie malsupre en la nuba vetero, Alfred.

ALLMERS

(kapsignas malrapide sen respondo)

ASTA

(kunfaldas la pluvsxirmilon) Mi iris longe por sercxu vin.

ALLMERS

(senesprime) Dankon.

ASTA

(translokigas segxon kaj sidigas sin apud li) Cxu vi longe sidis cxi tie? La tutan tempon?

ALLMERS

(ne respondas; post iom li diras:) Ne, mi ne povas tion imagi. Sxajnas al mi, ke estas tute neebila, -- tio cxi.

ASTA

(konsolante metas la manon sur lian brakon) Vi malfelicxa Alfred.

ALLMERS

(fiksrigardas sxin) Estas do vero, cxu, Asta? Aux cxu mi farigxis freneza? Aux mi nur songxas? Ho, se estus nur songxo! Imagu kiom felicxege, se mi nun vekigxus!

ASTA

Ho, se mi vere povus vin veki.

ALLMERS

(rigardas super la akvon) Kiom senkora aspektas la fjordo hodiaux. Kusxas peza kaj dormema. Plumbogriza, -- kun flavaj ekflagroj, kaj spegulas la pluvnubojn.

ASTA

(petante) Ho, Alfred, ne sidadu tie fikse rigardante la fjordon!

ALLMERS

(sen sxin auxskultante) La supraĵxon, jes. Sed en la profundo, -- tie fluas la forta subfluo --

ASTA

(timeme) Ho, pro Dio en la cxielo, -- ne pensu pri la profundo!

ALLMERS

(rigardas sxin milde) Vi certe kredas, ke li kusxas tie gxuste eksterborde, vi? Sed tion li ne faras, Asta. Ne kredu tion. Memoru, kiel cxi tiu fluo torentas foren. Rekte en la maron.

ASTA

(jxetas sin plorante sur la tablon kun la manoj antaux la vizagxo) Ho, Dio, -- ho Dio!

ALLMERS

(peze) Tial nun eta Eyolf forigxis tiom longe -- longe for de ni, la liaj.

ASTA

(rigardas lin petante) Ho, Alfred, ne diru do tiajxon!

ALLMERS

Jes, vi povas mem elkalkuli. Vi kiu estas tiel lerta --. En dudek ok -- dudek naux -- horoj. Konsideru --!
Konsideru --!

ASTA

(krias kaj kovras la orelojn) Alfred --!

ALLMERS

(premegas la manon forte kontraux la tablon) Sed cxu vi komprenas la sencon en io tia?

ASTA

(rigardas lin) En kio?

ALLMERS

En tio cxi, farita kontraux mi kaj Rita.

ASTA

La sencon en tio?

ALLMERS

(senpacience) Jes, La sencon, mi diras. Cxar senco devas ja troviĝi en gxi. La vivo, la ekzistado, -- la sorto estu do ne tiel tute sensenca.

ASTA

Ho, kiu povas diri ion certe kaj decide pri tiuj aferoj, kara Alfred?

ALLMERS

(ridas amare) Ne-ne; vi eble vere pravas. Eble cxio iras tiel hazarde, Asta. Prizorgante sin mem, kiel rompita sxipo sen stirilo. Vere povas esti tiel. -- Almenaux tiel aspektas.

ASTA

(pensema) Se nur aspektis --?

ALLMERS

(impete) Nu? Cxu vi povas klarigi por mi? Cxar *mi* ne povas. (pli milde) Jen Eyolf preta eniri spirit-konscian vivon. Enhavas en si senfinajn eblecojn. Ricxajn eblecojn, eble. Plenumus mian ekzistadon kun gxoyo kaj fiero. Kaj jen bezonigxas nur freneza, maljuna virinacxo venanta -- montranta hundon en saketo --

ASTA

Sed ni ja ne scias, kiel tio vere okazis.

ALLMERS

Jes, ni scias. La knaboj vidis sxin remanta foren sur la fjordo. Ili vidis Eyolf staranta sola sur la egxo de la kajo. Vidis lin fiksrigardi post sxin -- kaj kvazaux sveni. (tremetanta) Kaj jen li ekfalis malsupren, -- kaj malaperis.

ASTA

Jes, jes. Sed tamen --

ALLMERS

Sxi tiris lin en la profundon. Pri tio estu certe, Asta.

ASTA

Sed, kara, kial sxi tion farus?

ALLMERS

Jes, -- *jen* estas la afero! Kial sxi faris? Estas neniu vengxo kasxita. Neniu pentofaro, mi pensas. Eyolf neniam faris al sxi malbonon. Neniu fikriis post sxin. Neniu jxetis sxtonon al sxia hundo. Li ecx ne vidis sxin aux sxia hundo antaux siaj okuloj antaux hieraux. Neniu vengxo do. Tiel senkauxza cxio. Tiel tute sensenca, Asta. -- Kaj tamen la monda ordo tion bezonas.

ASTA

Cxu vi parolis kun Rita pri tiuj pensoj?

ALLMERS

(skuas la kapon) Sxajnas al mi ke mi pli facile povas paroli kun *vi* pri tiajxoj. (spiras pene) Kaj ankaux pri cxio alia.

(*Asta* prenas kudrajxojn kaj paketon en papero el la posxo. *Allmers* sidas spiritforesta kaj rigardas sxin.)

ALLMERS

Kion jen vi havas, Asta?

ASTA

(prenas lian cxapelon) Pecon da nigra krepo.

ALLMERS

Ho, pro kio tiajxo?

ASTA

Rita petis min. Permesu?

ALLMERS

Ho jes; volonte por mi. (Sxi kudras la krepon sur la cxapelon.)

ALLMERS

(sidas sxin rigardante) Kie estas Rita?

ASTA

Sxi iom promenadas supre en la gxardeno, mi kredas. Borghejm estas kun sxi.

ALLMERS

(iom surprizita) Cxu? Borghejm estas cxi tie ankaux hodiaux?

ASTA

Jes. Li venis per la meztaga trajno.

ALLMERS

Tion mi ne atendis.

ASTA

(kudras) Li tiom kore sxatis Eyolf.

ALLMERS

Borghejm estas fidela ulo, Asta.

ASTA

(kun silenta varmo) Jes, fidela *li* vere estas. *Tio* certas.

ALLMERS

(fiksas la rigardon sur sxin) Funde vi vere sxatas lin.

ASTA

Jes, mi sxatas.

ALLMERS

Sed tamen vi ne povas decidigi vin --?

ASTA

(interrompante) Ho, kara Alfred, ne parolu pri *tio*!

ALLMERS

Jes, jes, -- diru al mi nur kial vi ne povas --?

ASTA

Ho ne, ne! Mi petas vin sincere. Ne demandu min. Cxar estas malagrabla por mi. -- Jen. Nun la cxapelo estas preta.

ALLMERS

Dankon.

ASTA

Kaj jen estas la maldekstra brako.

ALLMERS

Cxu ankaux tiu havu krepon?

ASTA

Jes, tio estas konveneco.

ALLMERS

Nu, -- do faru kion vi volas.

(Sxi proksimigxas kaj komencas kudri.)

ASTA

Tenu la brakon trankvila. Por ke mi ne piku vin.

ALLMERS

(kun duona rideto) Tio estas kiel frue en antauxaj tagoj.

ASTA

Jes, sxajnas al vi, cxu?

ALLMERS

Kiam vi estis malgranda knabino, vi ankaux sidis tiel pretigante miajn vestaĵojn.

ASTA

Kiom eble bone, jes.

ALLMERS

La unua ajxo, kiun vi kudris por mi, -- ankaux gxi estis nigra krepo.

ASTA

Cxu?

ALLMERS

Cxirkaux la studentan cxapon. Kiam patro formortis de ni.

ASTA

Cxu mi tiam kudris? Imagu, tion mi ne memoras.

ALLMERS

Ho ne; tiam vi ja estis malgranda.

ASTA

Jes, tiam mi estis malgranda.

ALLMERS

Kaj du jarojn poste, -- kiam ni perdis vian patrinon, -- vi kudris grandan brakkrepon ankaux por mi.

ASTA

Mi opiniis ke tiel estu.

ALLMERS

(frapetas sxian manon) Jes, jes, estus ja ankaux tiel, Asta. -- Kaj kiam ni jen staris solaj en la mondo, ni du --. Cxu vi jam finis?

ASTA

Jes. (kunmetas la kudrajxojn) Estis tamen felicxa tempo por ni, Alfred. Ni du solaj.

ALLMERS

Jes, estis. Ecx se severe ni penegis.

ASTA

Vi penegis.

ALLMERS

(pli vivece) Ho, vi vere penegis viamaniere, ankaux vi, -- (ridetas) vi, mia kara fidela -- Eyolf.

ASTA

Hu, -- ne memorigu al mi tiun stultajxon pri tiu nomo.

ALLMERS

Nu, se vi naskigxus knabo, vi nomigxus Eyolf.

ASTA

Jes, okaze se, jes. Sed kiam vi farigxis studento --. (ridetas senpere) Imagu ke vi tamen povis esti tiel infaneca.

ALLMERS

Cxu estis mi, kiu estis infaneca!

ASTA

Jes, vere sxajnas al mi tiel nun, kiam mi rememoras. Cxar vi hontis cxar vi ne havis fraton. Nur fratino.

ALLMERS

Ne; vere estis vi, kara. Vi hontis.

ASTA

Nu ja, iom, ankaux mi, eble. Kaj mi kvazaux bedauxris vin --

ALLMERS

Jes, vi certe faris. Kaj jen vi retrovis miajn malnovajn knabovestajxojn --

ASTA

La belajn dimancxvestajxojn, jes. Cxu vi memoras la bluan bluzon kaj la genupantalonojn?

ALLMERS

(liaj okuloj ripozas sur sxi) Kiom bone mi memoras, kiam vi surtiris kaj portis ilin.

ASTA

Jes, sed tion mi nur faris, kiam ni estis solaj hejme.

ALLMERS

Kaj kiom seriozaj kaj gravaj ni estis, Asta. Kaj mi cxiam nomis vin Eyolf.

ASTA

Tamen Alfred, tion cxi vi neniam rakontis al Rita, cxu?

ALLMERS

Jes, mi opinias, ke iam mi rakontis.

ASTA

Ne do, Alfred, kiel povis vi fari!

ALLMERS

Ho, jen vidu, -- oni ja rakontas cxion al sia edzino -- preskaux.

ASTA

Jes, oni ja eble tion faras, mi komprenas.

ALLMERS

(kvazaux vekigxanta, premas sian frunton kaj eksaltas) Ha, -- ke mi povas sidi kaj --

ASTA

(ekstaras, rigardas lin maltrankvile) Kio estas al vi?

ALLMERS

Li preskaux malaperis de mi. Li tute forigxis.

ASTA

Eyolf!

ALLMERS

Jen mi sidis vivante en la memoroj. Kaj li ne kunestis.

ASTA

Jes do, Alfred, -- eta Eyolf estis malantaux cxio.

ALLMERS

Li ne estis. Li forglitis el mia animo. El miaj pensoj. Mi vidis lin ecx ne momenton dum ni kunparolis. Tute forgesis lin tiun longan tempon.

ASTA

Ho, vi tamen devas iom ripozi el la funebro.

ALLMERS

Ne, ne, ne, -- gxuste tion mi ne devas. Mi ne rajtas. -- Ne rajtas. -- Kaj ecx ne koron por tio mi havas. (iras

ekscitita dekstren) Al *mi* estu nur vizie vidi lin tie, kie li kusxas drivanta en la profundo!

ASTA

(post lin, lin kaptanta) Alfred, -- Alfred! Ne al la fjordo!

ALLMERS

Mi nepras al li! Lasu min, Asta! Mi prenos la boaton.

ASTA

(terurigxita) Ne al la fjordo, mi diras!

ALLMERS

(cedante) Ne, ne, -- mi ne iros. Lasu min nur.

ASTA

(kondukas lin al la tablo) Vi *devas* lasi vian menson ripozi, Alfred. Jen venu, kaj sidigxu.

ALLMERS

(volas sidigi sin sur la benkon) Jes, jes, -- kiel vi do volas.

ASTA

Ne, vi ne sidu *tie*.

ALLMERS

Jes, lasu min.

ASTA

Ne; ne faru! Cxar jen vi sidas nur rigardante sur la fjordon -- (devigas lin sidi sur segxo kun la dorso dekstren) Jen vidu. Nun vi sidas bone. (Sxi mem sidigas sin sur la benkon.) Kaj nun ni dauxrigu iom kunparoli.

ALLMERS

(spiras auxdeble) Mildigxis iom la sento de perdo kaj funebro momenton.

ASTA

Vi *devas*, Alfred.

ALLMERS

Sed cxu ne sxajnas al vi, ke mi estas terure laca kaj apatia, -- *povante* forgesi?

ASTA

Ho ne do. Cxar certe neblas cxiam turnadi cxirkaux unu sola penso.

ALLMERS

Jes, por mi neblas. Antaux ol vi venis malsupren al mi, mi sidis lamentante tiom nepriskribeble en cxi pelanta, rongxanta funebro --

ASTA

Jes?

ALLMERS

Kaj cxu vi kapablas kredi, Asta -- Hm --?

ASTA

Nu?

ALLMERS

Meze en la angoro mi kaptis min mem en la penso diveni kion ni havu por tagmangxo hodiaux.

ASTA

(trankviligante) Jes, jes, se nur estas ripozo en gxi, do --

ALLMERS

Jes, pensu kara, -- mi trovis, ke estas kvazaux ripozo en gxi. (etendas al sxi la manon trans la tablon) Kiom bone estas, ke mi havas vin, Asta. Pri tio mi gxojas, gxojas -- meze en la funebro.

ASTA

(rigardas lin serioze) Unue vi estu gxoja pro tio, ke vi havas Rita.

ALLMERS

Jes, memkompreneble. Sed Rita ne estas parenca al mi. Ne estas kiel havi fratinnon.

ASTA

(atenta) Cxu tion vi diras, Alfred?

ALLMERS

Jes, nia paren caro estas io aparta. (duone sxerce) Cxiam ni elektis helajn antauxliterojn en niaj nomoj. Cxu vi memoras, kiom ofte ni parolis pri tio antauxe? Kaj cxiuj parencoj, -- cxiuj ili estas same malricxaj. Kaj cxiuj havas ni egalajn okulojn.

ASTA

Cxu vi trovas, ke ankaux mi havas --?

ALLMERS

Ne, vi parencas ja tute al via patrino, vi. Tute ne similas al ni aliaj. Ecx ne al patro. Sed tamen --

ASTA

Tamen --?

ALLMERS

Jes, mi kredas ke la kuna vivo tamen premis nin ambaux reciproke laux niaj bildoj. En la menso, mi sugestas.

ASTA

(varme emocia) Ho, tion vi neniam diru, Alfred. Estas mi, kiu stampigxis laux vi. Kaj estas al vi, ke mi cxion sxuldas, cxion bonan en la mondo.

ALLMERS

(skuas la kapon) Vi sxuldas al mi nenion, Asta. Kontrauxe --

ASTA

Cxion mi sxuldas al vi! Tion vi ja povas diri al vi mem. Neniu ofero estis tro peza por vi --

ALLMERS

(interrompante) Cxu do -- ofero! Ne prezentu tiajxon. -- Mi nur amis vin, Asta. Ekde kiam vi estis infaneto. (post mallonga pauxzo) Kaj mi cxiam pensadis, ke estas tiom da maljusteco, kiom mi devis kompensi.

ASTA

(surprizita) Maljusteco! Vi?

ALLMERS

Ne precize pro mi. Sed --

ASTA

(atente) Sed --?

ALLMERS

Pro patro.

ASTA

(duone ekstaras de la benko) Pro -- patro! (ree eksidas) Al kio vi aludas, Alfred?

ALLMERS

Patro neniam estis vere bonvola kontraux vi.

ASTA

(ekscitita) Ho, tion do ne diru!

ALLMERS

Jes, cxar estas vero. Li ne amis vin. Ne tiel kiel li devus.

ASTA

(evitante) Ne, eble ne tiel, kiel li amis vin. Estis ja tute kompreneble.

ALLMERS

(dauxrigas) Kaj severa li ofte estis ankaux kontraux via patrino. Almenaux la lastajn jarojn.

ASTA

(kviete) Patrino estis ja multege pli juna ol li. Memoru tion.

ALLMERS

Vi ne kredas, ke ili interharmoniis, cxu?

ASTA

Eble ili ne tion faris.

ALLMERS

Jes, sed tamen --. Patro, kiu alie estis tiel milda kaj molkora --. Tiel afabla al cxiuj homoj --

ASTA

(silente) Ecx patrino ne cxiam estis tia, kia sxi devus.

ALLMERS

Cxu via patrino ne estis!

ASTA

Eble ne cxiam.

ALLMERS

Kontraux patro, vi aludas?

ASTA

Jes.

ALLMERS

Tion mi ja neniam rimarkis.

ASTA

(batalante kontraux la ploro, ekstaras) Ho, kara Alfred, -- lasu ilin ripozi, tiuj, kiuj estas for. (Sxi iras dekstren.)

ALLMERS

(ekstaras) Jes, lasu ilin ripozi. (tordas la manojn) Sed tiuj kiuj estas for, -- ili ne lasas nin ripozi, Asta. Nek tagon nek nokton.

ASTA

(rigardas lin varme) Post dauxro de la tempo cxio sentigxos pli milde, Alfred.

ALLMERS

(rigardas sxin senhelpe) Jes, ankaux vi kredas tion, cxu ne? -- Sed kiel mi supervenku tiujn terurajn, unuajn tagojn --. (rauxke) Ne, tion mi ne komprenas.

ASTA

(petante, metas la manojn sur liajn sxultrojn) Iru al Rita. Ho, mi petegas vin --

ALLMERS

(ekscitita, formovigxas) Ne, ne, ne, -- ne parolu al mi pri tio! Cxar mi ne povas, komprenu. (pli trankvila) Lasu min resti cxi tie kune kun vi.

ASTA

Jes, mi ne foriros de vi.

ALLMERS

(prenas sxian manon kaj tenas gxin firme) Dankon! (rigardas momenton sur la fjordon) Kie estas nun mia eta Eyolf? (ridetas al sxi peze) Cxu tion vi povas diri al mi, -- vi, mia granda, sagxa Eyolf? (agitas la kapon) Neniu en la tuta mondo povas tion al mi diri. Al mi la nura scio estas, ke mi ne plu havas lin.

ASTA

(rigardas supren maldekstren kaj retiras sian manon) Nun ili venas.

(Sinjorino Allmers kaj ingxeniero Borghejm venas promenante malsupren la arbaran vojeton; sxi antauxe; li malantaux sxi. Sxi estas nigre vestita, kun nigra vualo super la kapo. Li portas pluvsxirmilon sub la brako.)

ALLMERS

(iras sxin renkonte) Kiel statas pri vi, Rita?

RITA

(preterpasas lin) Ho, ne demandu.

ALLMERS

Kion jen vi volas?

RITA

Nur sercxu vin. Pri kio vi okupetadas?

ALLMERS

Nenio. Asta venis al mi.

RITA

Jes, sed antaŭ ol Asta venis? Vi forestis de mi la tutan antaŭtagmezon.

ALLMERS

Mi sidis rigardante eksteren sur la akvon.

RITA

Hu, -- cxu vi eltenas!

ALLMERS

(senpacience) Prefere mi nun estu sola!

RITA

(maltrankvila pasxadas cxirkaŭe) Kaj jen sidi trankvile! Sur unu kaj la sama loko!

ALLMERS

Mi havas ja nenion en la mondo kion postsopiri.

RITA

Mi eltenas nenie. Precipe ne cxi tie, -- kun la fjordo gxuste antaŭe.

ALLMERS

Gxuste pro tio, ke la fjordo estas tiom proksima.

RITA

(al *Borghejm*) Cxu ne ankaux vi trovas, ke li supreniru kun ni aliaj?

BORGHEJM

(al *Allmers*) Mi opinias, ke estus pli bone por vi.

ALLMERS

Ne, ne, -- lasu min do sidi, kie mi estas.

RITA

Do mi restu cxe vi, Alfred.

ALLMERS

Nu ja, do faru tion. -- Restu ankaux vi, Asta.

ASTA

(flustras al *Borghejm*) Lasu ilin solaj!

BORGHEJM

(kun komprenema rigardo) Frauxlino Allmers, -- cxu promenadon -- laux la marbordo? La finan fojon?

ASTA

(prenas sian pluvsxirmilon) Jes, venu. Ni iru iom pluen.

(Asta kaj Borghejm iras kune malantaux la boatejon.)

(Allmers iom pasxadas cxirkauxe. Poste li sidigas sin sur sxtono sub la arboj antauxe maldekstre.)

RITA

(proksimigxas kaj staras antaux li kun interplektitaj, pendantaj manoj) Cxu vi eblas imagi, Alfred, -- ke ni perdis Eyolf?

ALLMERS

(rigardas peze malsupren antaux si) Al la penso ni kutimigxu.

RITA

Mi ne povas. Mi ne povas. Mi vidis tiun teruran vidajxon, kiu staros antaux mi tra mia tuta vivo.

ALLMERS

(suprenrigardas) Kiun vidajxon? Kion vi vidis?

RITA

Mi mem nenion vidis. Nur auxdis la rakonton. Ho --!

ALLMERS

Diru do prefere tuj.

RITA

Mi iris kun Borghejm al la kajo --

ALLMERS

Kion vi tie volis?

RITA

Demandi al la knaboj, kiel tio okazis.

ALLMERS

Tion ni ja scias.

RITA

Ni eksciis pli.

ALLMERS

Nu!

RITA

Ne estas vero, ke li tuj tute malaperis.

ALLMERS

Cxu nun ili *tion* diras?

RITA

Jes. Ili diras, ke ili vidis lin kuxanta sur la fundo. Profunde malsupre en la klara akvo.

ALLMERS

(dentgrincigante) Kaj ili ne savis lin!

RITA

Eble ili ne povis.

ALLMERS

Ili scipovas nagxi -- cxuij --. Cxu ili diris kiel li kusxas, dum ili vidis lin?

RITA

Jes. Ili diris, ke li kusxas surdorse. Kaj kun grandaj, malfermitaj okuloj.

ALLMERS

Malfermitaj okuloj. Sed tute trankvila?

RITA

Jes, tute trankvila. Kaj jen io venis kondukante lin foren. Ili nomis gxin marfluo.

ALLMERS

(kapsignas malrapide) *Tio* do estis la lasta vido de li.

RITA

(plorsufokite) Jes.

ALLMERS

(kun apatia vocxo) Kaj neniam, -- neniam ni plu vidos lin.

RITA

(lamentante) Tagon kaj nokton li staros antaux mi tiel, kiel li kusxis tie sube.

ALLMERS

Kun la grandaj, malfermitaj okuloj.

RITA

(sxokita) Jes, kun la grandaj malfermitaj okuloj. Mi vidas ilin! Mi vidas ilin antaux mi!

ALLMERS

(starigxas malrapide kaj rigardas sxin silente minace) La okuloj, cxu ili estis malicaj, Rita?

RITA

(paligxas) Malicaj --!

ALLMERS

(tute proksime al sxi) La okuloj, kiuj fiksrigardis supren, cxu ili estis malicaj? De tie profunde?

RITA

(sin retirante) Alfred --!

ALLMERS

(sekvas) Respondu al mi! cxu estis malicaj infanokuloj?

RITA

(krias) Alfred! Alfred --!

ALLMERS

Nun estas por ni, -- kiel vi deziris, Rita.

RITA

Mi! Kiel deziris *mi*?

ALLMERS

Ke Eyolf ne estus cxi tie.

RITA

Neniam en la mondo mi tion deziris! Ke Eyolf ne starus inter ni du, -- *tion* mi deziris.

ALLMERS

Nu ja, -- de nun li ja tion ne faros.

RITA

(malrapide, rigardante antauxen) Eble de nun ankoraux pli. (skuigxas) Ho, tiu terura vidajxo!

ALLMERS

(kapsignas) La malicaj infanokuloj, jes.

RITA

(timigita, retirigxas) Lasu min, Alfred! Mi timas vin! Tia mi neniam vidis vin antauxe.

ALLMERS

(rigardas sxin malmole kaj malvarme) Aflikto igas malica kaj abomena.

RITA

(timigita sed tamen obstina) Jen kiel ankaux mi sentas.

(*Allmers* iras dekstren kaj rigardas foren sur la fjordon. *Rita* sidigas sin cxe la tablo. Mallonga pauxzo.)

ALLMERS

(turnas la kapon al sxi) Vi neniam vere kaj sincere amis lin. Neniam!

RITA

(malvarme, sinrega) Eyolf neniam lasis al mi gajni sin tute kaj komplete.

ALLMERS

Cxar vi ne volis.

RITA

Ho jen do. Mi volis pli ol volonte. Sed iu staris bare. Ecx de la komenco.

ALLMERS

(turnas sin tute) *Mi*, mi staris bare, vi sugestas?

RITA

Nu ne. Ne de la komenco.

ALLMERS

(proksimigxas) Kiu do?

RITA

La onklino.

ALLMERS

Asta.

RITA

Jes. Asta, -- sxi kaptis lin -- tuj post kiam okazis -- la malfelicxa falo.

ALLMERS

Se sxi lin kaptis, sxi faris el amo.

RITA

(impete) Gxuste tio! Mi ne toleras dividi ion kun aliulo! Ne en amo.

ALLMERS

Ni du devus dividi lin inter ni en amo.

RITA

(rigardas lin moke) Ni? Ho, vi funde neniam vere amis lin, ecx ne vi.

ALLMERS

(rigardas sxin surprizite) *Mi* ne, cxu!

RITA

Ne, vi lin ne amis. Unue vi estis ja tiom kaptita de tiu libro -- pri la respondeco.

ALLMERS

(forte) Jes, mi estis. Sed gxuste gxin, Rita, -- gxin mi oferis pro Eyolf.

RITA

Ne pro amo al li.

ALLMERS

Kial do, vi pensas?

RITA

Cxar vi vagis cxi tie kaj mordigxis de malfido al vi mem. Cxar vi komencis dubi, cxu vi havas iun grandan vivotaskon, por kiu vivi en la mondo.

ALLMERS

(esplorante) Cxu vi observis ion tian sur mi?

RITA

Jes ja, -- iom post iom. Kaj jen vi bezonis ion novan, kiu povus plenigi vin. -- *Mi*, mi versxajne ne plu estis por vi suficxe.

ALLMERS

Estas la legxo de transformo, Rita.

RITA

Tial do vi volis fari mirindan infanon el kompatinda eta Eyolf.

ALLMERS

Tion mi ne volis. Mi volis fari el li felicxan kreaĵxon. Sole tion mi volis.

RITA

Sed ne pro amo al li. Esploru vin mem! (kun gxenataj okuloj) Kaj esploru cxion, kio kusxas sube -- kaj malantauxe.

ALLMERS

(evitas sxiajn okulojn) Estas io, kion vi volas ignori.

RITA

Ankaux vi.

ALLMERS

(rigardas sxin penseme) Se estas kiel vi pensas, ni du vere neniam posedis nian propran infanon.

RITA

Ne. Ne en profunda amo.

ALLMERS

Kaj tamen ni nun lamentadas lin tiom amare.

RITA

(amare) Jes, cxu ne estas strange tion pensi? Lamentadi tiel pri eta, fremda knabo.

ALLMERS

(ekkriante) Ho, ne nomu lin fremda!

RITA

(peze agitas la kapon) Ni neniam al ni gajnis la knabon, Alfred. Ne mi. Nek vi.

ALLMERS

(tordas la manojn) Kaj nun estas tro malfrue. Tro malfrue!

RITA

Kaj komplete malkonsolebla -- cxio.

ALLMERS

(subite ekkolerema) Jen *vi* kulpas!

RITA

(ekstaras) Mi!

ALLMERS

Jes, vi! Estas *via* kulpo, ke li farigxis, -- tia kia li farigxis! Estas *via* kulpo, ke li ne povis savi sin el la akvo.

RITA

(deturnante) Alfred, -- ne jxetu la kulpon sur *min*!

ALLMERS

(pli kaj pli ekster si mem) Jes, jes, mi faras! Estis vi kiu lasis la bebon kusxi sur la tablo sen atento.

RITA

Li kusxis tiom mole en la kusenetoj. Kaj dormis senriske. Kaj vi ja promesis varti la infanon.

ALLMERS

Jes, mi promesis. (malaltigas la vocxon) Sed jen vi venis, vi, vi, -- kaj logis min enen al vi.

RITA

(rigardas lin obstine) Ho, diru prefere, ke vi forgesis kaj infanon kaj cxion alian.

ALLMERS

(en subpremita kolero) Jes, vero. (pli trankvile) Mi forgesis la infanon -- inter viaj brakoj!

RITA

(ekscitita) Alfred! Alfred, -- estas abomene de vi!

ALLMERS

(mallauxte, pugnigas la manojn kontraux sxi) En tiu momento vi kondamnis al morto la etan Eyolf.

RITA

(sovagxe) Ankaux vi! Ankaux vi; -- se tiel estas!

ALLMERS

Nu jes, -- postulu ankaux de mi respondecon, -- se vi jen volas. Ambaux ni krimis. -- Kaj tial tamen vere *estis* vengxo en la morto de Eyolf.

RITA

Vengxo?

ALLMERS

(pli sinrega) Jes. Jugxo super vi kaj mi. Nun ni iras cxi tie laux merito. En kasxita, malkuragxa pento ni lasis

nin fortimigi de li, dum li vivis. Ne eltenis vidi tiun, -- tiun, kiun li devis kuntreni --

RITA

(mallauxte) La lambastonon.

ALLMERS

Jes, gxuste gxin. -- Kaj tio, kion ni nun nomadas funebro kaj aflikto, -- tio estas rongxanta konscienco, Rita. Nenio alia.

RITA

(rigardas lin konfuzite) Sxajnas al mi ke tio portos nin en malesperon, -- rekte en frenezon por ni ambaux. Cxar ni povas ja neniam, -- neniam ripari.

ALLMERS

(kaptita de silenta animstato) Mi songxis pri Eyolf cxinokte. Sxajnis al mi, ke li venas supren de la kajo. Li povis kuri, kiel aliaj knaboj. Nenio estis do al li okazinta. Nenio. La sufokanta realo do estas nur songxo, mi pensis. Ho, kiom mi dankis kaj benis -- (haltas) hm --

RITA

(rigardas lin) Kiun?

ALLMERS

(eviteme) Kiun --?

RITA

Jes; kiun vi dankis kaj benis?

ALLMERS

(repusxante) Mi kusxis dormante, vi auxdas --

RITA

Iun, je kiu vi mem ne kredas?

ALLMERS

Gxi tamen hantis min. Mi ja dormis --

RITA

(riprocxante) Vi ne devus igi min dubema, Alfred.

ALLMERS

Cxu estus gxuste de mi se mi lasus vin travivi kun malplenaj iluzioj?

RITA

Estus pli bone por mi. Cxar jen mi havus ion por konsolo. Nun mi vagas nesciante cxu elen cxu enen.

ALLMERS

(rigardas sxin akre) Se vi nun povus elekti --. Se vi povus sekvi Eyolf tien, kie li nun estas --?

RITA

Jes. Jen kio?

ALLMERS

Se vi estus tute konvinkita, ke vi retrovus lin, -- konus lin, -- komprenus lin --?

RITA

Jes, jes; jen kio?

ALLMERS

Cxu vi libervole volus fari la salton transen al li? Libervole forlasi cxion jenan? Rezigni pri la tuta tera vivo?
Cxu vi tion volus, Rita?

RITA

(silente) Nun tuj?

ALLMERS

Jes; hodiaux. En cxi horo. Respondu al mi. Cxu vi volus?

RITA

(hezitante) Ho, mi ne scias Alfred. -- Ne; mi kredas, ke unue mi volus resti iom da tempo cxi tie cxe vi.

ALLMERS

Pro mi?

RITA

Jes, nur pro vi.

ALLMERS

Sed jen poste? Cxu tiam --? Respondu!

RITA

Ho, kion mi respondu al tiajxo? Mi ja ne povus foriri de vi. Neniam! Neniam!

ALLMERS

Sed okaze ke mi irus al Eyolf? Kaj vi estus plene konvinkita, ke tie vi renkontus kaj lin kaj min. Cxu jen vi volus transiri al ni?

RITA

Mi certe volus. Ho, volonte! Volonte! Sed --

ALLMERS

Nu?

RITA

(gxemas mallauxte) Mi ne povus, -- mi sentas. Ne, ne; mi tute ne povus! Ne por cxiuj gloroj de la cxielo!

ALLMERS

Ecxi mi ne.

RITA

Ne, cxu ne vere, Alfred! Ecxi vi ne povus!

ALLMERS

Ne, cxar cxi tie, en la tera vivo, ni vivantaj havas hejmon.

RITA

Jes, cxi tie estas tia felicxo, kian ni komprenas.

ALLMERS

(sombre) Ho, la felicxo, -- la felicxo, Rita --

RITA

Vi do sugestas, ke la felicxo -- gxin ni neniam plu retrovos. (rigardas lin demande) Sed okaze --? (impete) Ne, ne; mi ne kuragxas tion diri! Ecxi ne pensi.

ALLMERS

Jen diru. Diru do, Rita.

RITA

(hezitante) Cxu ni provu --? Cxu eblus lin forgesi?

ALLMERS

Forgesi Eyolf.

RITA

Forgesi la penton kaj la riprocxon, mi sugestas.

ALLMERS

Cxu tion vi dezirus?

RITA

Jes. Se estus eble. (ekkrie) Cxar cxi tiun staton, -- mi gxin ne longe eltenos! Ho, cxu ne eblas ion elpensi, en kio estas forgeso?

ALLMERS

(skuas la kapon) Kio tio do estus?

RITA

Cxu eblus provi vojaĝante tre foren?

ALLMERS

De la hejmo? Vi kiu nenie sentas vin komforta, se ne estas tie cxi.

RITA

Nu, do inviti multajn homojn al ni? Gastamece vivi. Jxeti nin en ion, kio mildigus kaj kvietigus.

ALLMERS

Tia vivo ne konvenas al mi. -- Ne, -- mi prefere provus rekomenci mian laboron.

RITA

(akre) Vian laboron? Tiun, kiu staradis kiel vando kaj muro inter ni?

ALLMERS

(malrapide, rigardas sxin fikse) De nun cxiam estu vando kaj muro inter ni du.

RITA

Kial estu --?

ALLMERS

Kiu scias cxu ne grandaj, malfermitaj infanokuloj rigardos nin nokte kaj tage.

RITA

(silente; timotremanta) Alfred, -- estas terure tion imagi!

ALLMERS

Nia amo estis kiel konsumanta fajro. *Nun* gxi estu estingita --

RITA

(kontraux lin) Estingita!

ALLMERS

(malmole) Gxi jam *estas* estingita, -- en unu el ni.

RITA

(kiel sxtonigita) Kaj *tion* vi kuragxas diri al mi!

ALLMERS

(pli milde) Gxi estas morta, Rita. Sed en tio, kion mi nun, en kuna kulpo kaj pentodeziro, sentas por vi, -- en tio mi kvazaux videtas relevigxon --

RITA

(impete) Ho, mi ne interesigxas pri iu relevigxo!

ALLMERS

Rita!

RITA

Mi estas varmkora homo, mi! Ne cxirkauxvagas dormetante, -- kun fisxsango en la vejnoj. (tordas la manojn) Kaj jen esti enfermita tutvive -- en pento kaj riprocxo! Enfermita kun iu, kiu ne plu estas mia, mia, mia!

ALLMERS

Tiel devis ja foje finigxi, Rita.

RITA

Cxu *tiel* devus finigxi! Tio, kio komencis inter ni en tia kune akceptanta amo!

ALLMERS

Mia amo ne estis kune akceptanta de la komenco.

RITA

Kion vi do sentis por mi unue?

ALLMERS

Timo.

RITA

Mi komprenas. Sed kiel mi tamen gajnis vin?

ALLMERS

(mallauxte) Vi estis tiom rave delikata, Rita.

RITA

(rigardas lin esploreme) Nur tio do? Diru, Alfred! Sole tio?

ALLMERS

(sindevige) Ne; flanke estis ankaux io alia.

RITA

(ekkrie) Mi suspektas kio estis! Estis "oro kaj verdaj arbaroj", kiel vi diradas. Jen, cxu estis, Alfred?

ALLMERS

Jes.

RITA

(rigardas lin profunde riprocxe) Kiel vi povis -- kiel vi tion povis!

ALLMERS

Mi devis pensi pri Asta.

RITA

Asta, jes! (amare) Estis do efektive Asta, kiu kunigis nin du.

ALLMERS

Sxi nenion sciis. Ecx ne hodiaux sxi suspektas.

RITA

(repusxante) Tamen estis Asta! (ridetas per rikana okuljxeto flanken) Aux ne, -- estis eta Eyolf. Eta Eyolf, jen vi!

ALLMERS

Eyolf --?

RITA

Jes, cxu vi ne nomis sxin Eyolf antauxe? Sxajnas al mi, ke vi iam tion diris, en intima momento. (proksimigxas) Cxu vi memoras gxin -- la tentantan, ravan momenton, Alfred?

ALLMERS

(retiras sin kvazaux en teruro) Mi memoras nenion! Volas nenion memori!

RITA

(sekvas lin) Estis en la momento, -- kiam via alia Eyolf farigxis kriplulo!

ALLMERS

(obtuze, apogas sin al la tablo) La vengxo.

RITA

(minacante) Jes, la vengxo!

(*Asta kaj Borghejm revenas cxe la boatejo. Sxi portas kelkajn nimfeojn en la mano.*)

RITA

(sinrege) Nu, Asta, -- jen, cxu vi kaj sinjoro Borgstrom ekhavis okazon funde kunparoli?

ASTA

Nu jes, -- certagrade.

(Sxi formetas la pluvsxirmilon kaj metas la florojn sur segxon.)

BORGHEJM

Frauxlino Allmers estis tre parol-avara dum la promenado.

RITA

Vere tia? Jen do, Alfred kaj mi kunparolis tiom profunde ke suficxas --

ASTA

(rigardas ambaux strecxite) Kio estas --?

RITA

-- ke suficxas por la tuta vivo, mi diras. (interrompante) Sed jen venu, kaj ni iru supren, cxiuj kvar. De nun ni devas havi homojn cxirkaux ni. Alfred kaj mi ne eltenas solaj.

ALLMERS

Jes, nur iru antaŭe vi aliaj. (turnas sin) Sed kun vi mi devas unue intersxangi kelkajn vortojn, Asta.

RITA

(rigardas lin) Nu? -- Jen jes, venu do vi kun mi, sinjoro Borghejm.

(*Rita kaj Borghejm iras supren laŭ la arbara vojeto.*)

ASTA

(timeme) Alfred, kio okazis!

ALLMERS

(sombre) Estas tio, ke mi ne plu eltenas cxi tie.

ASTA

Cxi tie! Kune kun Rita, vi sugestas?

ALLMERS

Jes. Rita kaj mi ne povas daŭrigi la kuran vivon.

ASTA

(agitas lian brakon) Sed, Alfred, -- ne diru do ion tiel teruran!

ALLMERS

Estas vero, kion mi diras. Ni iradas cxi tie kaj igas unu la alian malicaj kaj fiaj.

ASTA

(vunde tuxita) Ho, neniam, -- neniam mi suspektus ion tian!

ALLMERS

Ecxi mi ne tion vidis antaŭ hodiaŭ.

ASTA

Kaj nun vi volas --! Jen, kion vi vere volas, Alfred?

ALLMERS

Mi volas forvojaĝi de cxio jena. Forege de cxio.

ASTA

Kaj jen stari tute sola en la mondo?

ALLMERS

(kapsignas) Kiel iam antaŭe, jes.

ASTA

Sed vi ne taŭxgas por stari sola!

ALLMERS

Ho jes. Antaŭe mi almenaŭ taŭxgis.

ASTA

Jes, antaŭe, jes. Tiam vi ja havis min cxe vi.

ALLMERS

(volas preni sxian manon) Jes. Kaj estas hejmen al vi, Asta, ke mi nun rifugxas.

ASTA

(evitas lin) Al mi! Ne, ne, Alfred! Tute neblas.

ALLMERS

(rigardas sxin peze) Borghejm do tamen staras en la vojo?

ASTA

(fervore) Ne, ne; li ne faras! En tio vi mispensas.

ALLMERS

Bone. Do mi venos al vi, -- vi kara, kara fratino. Mi *devas* reveni al vi. Hejmen al vi por purigxi kaj nobligxi de la kunvivo kun --

ASTA

(ekscitita) Alfred, -- vi pekas kontraŭ Rita!

ALLMERS

Mi *estas* pekinta kontraŭ sxi. Sed ne en tio cxi. Ho, pripensu do, Asta! Kia do estis la kuna vivo inter vi kaj mi? Cxu ne estis kiel nura alta, sankta tago de komenco gxis fino?

ASTA

Jes, estis, Alfred. Sed ne estas revivebla.

ALLMERS

(amare) Cxu vi opinias, ke la geedzeco tiom neripareble degenerigis min?

ASTA

(trankvile) Ne, tion mi ne opinias.

ALLMERS

Jen do, ni du volas revivi nian iaman vivon.

ASTA

(decide) Ni ne *povas*, Alfred.

ALLMERS

Jes, ni povas. Cxar amo de frato kaj fratino --

ASTA

(strecxita) Kio pri *gxi*?

ALLMERS

Tiu rilato estas la sola, kiu ne estas sub la legxo de transformo.

ASTA

(malrapide; tremetanta) Tamen, se tiu rilato ne --

ALLMERS

Ne --?

ASTA

-- ne estas *nia* rilato?

ALLMERS

(rigardas sxin fikse kaj surprizita) Ne *nia*? Kara, kion vi per tio sugestas?

ASTA

Plej bone ke mi tuj al vi diras, Alfred.

ALLMERS

Jes, jes, jen diru!

ASTA

La leteroj de patrino --. Tiuj kiuj kuxas en la teko --.

ALLMERS

Nu jes?

ASTA

Tiujn vi legu -- kiam mi estos forvojagxinta.

ALLMERS

Kial mi faru?

ASTA

(batalante kun si mem) Jes, kaj jen vi vidos, ke --

ALLMERS

Nu!

ASTA

-- ke mi ne rajtas porti -- la nomon de via patro.

ALLMERS

(sxanceligxante malantauxen) Asta! Kion vi diras!

ASTA

Legu la leterojn. Jen vi vidos. Kaj komprenu. -- Kaj eble havu pardonon -- por patrino, ankaux.

ALLMERS

(manpremas sian kapon) Mi ne povas kapti jenon. Ne fikse teni la penson. Vi, Asta, -- ne estus --

ASTA

Vi ne estas mia frato, Alfred.

ALLMERS

(rapide, duone obstine, rigardas sxin) Nu, sed kion do vere tio sxangxas en la rilato inter ni du? Funde nenion.

ASTA

(agitas la kapon) *Cxion* gxi sxangxas, Alfred. Nia rilato ne estas tia de frato kaj fratino.

ALLMERS

Ne-ne. Sed *tamen* same sankta. Restos cxiam same sankta.

ASTA

Ne forgesu, -- ke gxi estas sub la legxo de transformo, -- kiel vi jxus diris.

ALLMERS

(rigardas sxin esplore) Cxu per tio vi sugestas, ke --?

ASTA

(kviete, varme emociigita) Ne pliajn vortojn, -- vi kara, kara Alfred. -- (prenas la florojn de la segxo) Jen vidu tiujn nimfeojn!

ALLMERS

(kapsignas malrapide) Estas el tiuj, kiuj supren strecxas sin, -- de la profundo.

ASTA

Mi plukis ilin en la lago. Tie kie gxi fluas en la fjordon. (strecxigas ilin antauxen) Cxu vi ilin volas, Alfred?

ALLMERS

(prenas ilin) Dankon.

ALLMERS

(rigardas sxin) De Eyolf tie fore? Aux de vi?

ASTA

(kviete) De ambaux. (prenas la pluvombrelon) Jen do venu supren al Rita. (Sxi iras supren laux la arbara vojeto.)

ALLMERS

(prenas sian cxapelon de la tablo kaj flustras peze) Asta. Eyolf. Eta Eyolf --! (Li sekvas supren laux la vojeto.)

TRIA AKTO

(Arbetajxaro sur altajxeto en la gxardeno de Allmers. Kruta deklivo kun barajxo kontraux la fono; sxtuparo suben maldekstre. Vasta elvidajxo super la fjordo, kiu kusxas profunde sube. Flagstango kun sxnuroj, sed sen flago staras cxe la barajxo. Antauxe dekstre estas pavilono, kovrata de grim pantaj plantoj kaj ampelopsoj. Benko ekstere. Estas malfrua somervespero kun klara cxielo. Kreskanta krepusko.)

(*Asta* sidas sur benko kun la manoj sur la genuoj. Sxi portas supervestojn kaj cxapelon, havas sian sunsxirmilon apud si kaj malgrandan vojagxsakon pendanta per rimeno de la sxultro.)

(*Borghejm* suprenvenas de la fono maldekstre. Ankaux li havas vojagxsakon pendanta de la sxultro. Sur la brako li portas kunruligitan flagon.)

BORGHEJM

(ekvidas *Asta*) Ho, cxi supre vi do sidadas.

ASTA

Mi sidas rigardante fjorden la lastan fojon.

BORGHEJM

Do estas bone, ke mi vizitetis ankaux *cxi tie*.

ASTA

Cxu vi min sercxadis?

BORGHEJM

Jes, mi faris. Mi volis adiauxi vin -- cxi tiun fojon. Ne la lastan, mi esperas.

ASTA

(ridetas preskaux nevideble) Vi estas fervora, vi.

BORGHEJM

Vojkonstruisto tia devas esti.

ASTA

Cxu vi vidis Alfred? Aux Rita?

BORGHEJM

Jes, ambaux mi vidis.

ASTA

Kune?

BORGHEJM

Ne. Ili ambaux iris sian apartan flankon.

ASTA

Kion vi faros pri tiu flago?

BORGHEJM

SinJORINO Rita petis min suprenlevi gxin.

ASTA

Suprenlevi flagon nun?

BORGHEJM

Duonstange. Gxi flirtu noktojn kaj tagojn, sxi diris.

ASTA

(ekgxemas) Kompatinda Rita. Kaj kompatinda Alfred.

BORGHEJM

(okupata pri la flago) Cxu via koro permesas al vi forvoJagxi de ili? Jes, mi demandas. Cxar mi vidas, ke vi estas vojagxvestita.

ASTA

(kun malforta vocxo) Mi devas forvoJagxi.

BORGHEJM

Nu ja, cxar vi devas, do --

ASTA

Kaj ankaux vi ja forvoJagxos cxi-nokte.

BORGHEJM

Ankaux mi devas? Mi iros per la trajno. Cxu ankaux vi?

ASTA

Ne, mi iros per la vaporsxipo.

BORGHEJM

(ekrigardas al sxi) Cxiu sian apartan vojon do.

ASTA

Jes.

(Sxi sidas rigardante, dum li suprenlevas la flagon duone sur la stangon. Fininte li iras al sxi.)

BORGHEJM

Frauxlino Asta, -- Vi ne povas imagi kiom mi funebras pro eta Eyolf.

ASTA

(suprenrigardas al li) Jes, mi certigxas, ke vi faras.

BORGHEJM

Sentigxas dolorige. Cxar funde ne konvenas por mi funebri.

ASTA

(rigardas al la flago) Kun la tempo cxio fordrivas, -- cxio. Cxiuj sentoj de funebro.

BORGHEJM

Cxiuj? Jenon vi opinias?

ASTA

Kiel pluvondo. Kiam vi nur estas suficxe foren veninta, tiam --

BORGHEJM

Devus esti ege fora, jeno.

ASTA

Kaj vi ja ankaux ja havas la grandan, novan vojkonstruadon.

BORGHEJM

Sed neniun por helpi min en gxi.

ASTA

Nu jes, certe vi havas.

BORGHEJM

(agitas la kapon) Neniun. Neniun kun kiu dividi la gxojon. Cxar plej ofte temas pri gxoyo.

ASTA

Kaj ne la peno kaj embarasoj?

BORGHEJM

Pa, -- el tiajxoj oni verdire eltiras sin sola.

ASTA

Sed la gxoyo, -- tiun oni devas dividi kun iu, vi opinias?

BORGHEJM

Jes, kia felicxo alie estus en tio esti gxoja?

ASTA

Nu ja, povas esti iu senco en tio.

BORGHEJM

Kompreneble oni povas iradi dum tempo kaj esti gxoja interne en si mem. Sed ne tauxgas longtempe. Ne, la gxoyo, gxi estas por du kune.

ASTA

Cxiam nur du? Neniam pluraj? Neniam multaj?

BORGHEJM

Nu, vidu, -- jen kio estas alia afero. -- Frauxlino Asta, -- cxu vi do vere ne povas decidigi vin dividi felicxon kaj gxojon kaj -- kaj penon kaj embarasojn kun unu, -- sole unu sola?

ASTA

Mi provis -- fojon.

BORGHEJM

Cxu provis *vi*?

ASTA

Jes, dum tiu tempo, kiam mia frato, -- kiam Alfred kaj mi logxis kune.

BORGHEJM

Nu, kun via frato, jes. Tio estas ja io tute alia. Aspektas al mi pli kiel paco ol kiel felicxo.

ASTA

Gxuinda tio tamen do estis.

BORGHEJM

Jen vidu, -- ecx tio aspektis por vi gxuinda. Sed jen imagu, -- se li nun ne estus via frato!

ASTA

(volas ekstari, sed restas sidanta) En tiu kazo ni neniam vivus kune. Cxar tiam mi estis nur infano. Kaj ankaux li, preskaux.

BORGHEJM

(iom poste) Cxu gxi vere estis tiom gxuinda, tiu tempo?

ASTA

Jes, kredu, gxi estis.

BORGHEJM

Cxu vi do tiam travivis ion vere serenaj kaj felicxan?

ASTA

Ho jes, multege. Nekredeble multege.

BORGHEJM

Rakontu al mi iom pri tio, frauxlino Asta.

ASTA

Vere nur etaj okazajxoj.

BORGHEJM

Kiaj --? Nu?

ASTA

Kiel tiam kiam Alfred plenumis sian ekzamenon. Kaj bone sukcesis. Kaj kiam li iom poste ricevis postenon en iu lernejo. Aux kiam li sidis skribante artikolon. Kaj lauxtlegis gxin por mi. Kaj poste sukcesis presigi gxin en periodajxo.

BORGHEJM

Jes, mi bone komprenas, ke estis bonega, paca vivo. Du gefratoj, kiuj dividas la gxojon, (agitas la kapon) Kompreni mi ne kapablas, ke via frato rezignis pri vi, Asta!

ASTA

(en subpremita emocio) Alfred ja edzigis sin.

BORGHEJM

Cxu ne estis dolorige por vi?

ASTA

Jes; en la komenco. Sxajnis al mi, ke mi tute perdis lin samtempe.

BORGHEJM

Nu, felicxe, tiel ja ne okazis.

ASTA

Ne.

BORGHEJM

Sed tamen. Sed ke li *povis*. Edzigi sin, mi sugestas. Cxar li ja povus havi vin sola cxe si!

ASTA

(rigardas antauxen) Li eble estis sub la legxo de transformo, mi pensas.

BORGHEJM

La legxo de transformo?

ASTA

Alfred nomas gxin tiel.

BORGHEJM

Pa, -- kia stulta legxo tiu estus! Tiun legxon mi neniel fidas.

ASTA

(ekstaras) Post tempo povos okazi ke vi fidos gxin.

BORGHEJM

Neniam en la mondo! (insiste) Sed jen auxskultu, frauxlino Asta! Estu sagxa -- almenaŭ unu fojon. En tiu rilato, mi celas --

ASTA

(interrompante) Ho ne, ne -- ni ne rekomencu *jenon*!

BORGHEJM

(dauxrigas kiel antauxe) Ja, Asta, -- mi nepre ne lasas vin tiel facile. Nun via frato ja havas por si cxion kiel li pleje sxatas. Vivas sian vivon suficxe kontenta sen vi. Tute ne bezonas vin. -- Kaj krome *tio* -- *tio*, kio eksxangxas vian tutan situacion cxi tie fore --

ASTA

(skuigxas) Kion vi sugestas pri tio?

BORGHEJM

La infano, kiu fortirigxis. Kio alie?

ASTA

(sinregas) Eta Eyolf estas for, jes.

BORGHEJM

Kaj kio pli estas por vi cxi tie farenda? Vi ne plu povas zorgi pri la kompatinda knabeto. Neniujn devojn, -- neniujn taskojn cxi tie en iu rilato --

ASTA

Ho, mi petas vin, kara Borghejm, -- ne insistu al mi tiom impete!

BORGHEJM

Ja; mi estus freneza, se mi ne provis gxis la ekstremo. Unu tagon mi forvojugxos de la urbo. Eble ne renkontos vin tie. Eble ne revidos vin dum longa, longa tempo. Kaj kiu scias, kio povos okazi intertempe?

ASTA

(ridetas serioze) Cxu eble vi tamen timas la legxon de transformo?

BORGHEJM

Ne, certe ne. (ridas amare) Kaj estas ja ankaux nenio sxangxinda. Ne en vi, mi pensas. Cxar vi ja ne sufcixe sxatas min, mi komprenas.

ASTA

Vi bone scias, ke mi faras.

BORGHEJM

Jes, sed mankas multe por esti *suficxe*. Ne tiel, kiel mi jenon deziras. (pli impete) Pro Dio, Asta, -- frauflino Asta, -- estas ja tiom malprudente de vi, ke ne eblas kompreni! Trans hodiaux kaj morgaux eble kusxas la plena vivfelicxo atendanta. Kaj jen vi lasas gxin kusxi! Cxu ni ne *tion* pentos, Asta?

ASTA

(silente) Ne scias. Sed ni tamen devas lasi kusxantaj cxiujn helajn eblecojn.

BORGHEJM

(rigardas sxin sinrege) Mi do konstruu miajn vojojn sola?

ASTA

(varme) Ho, se mi vere povus sekvi vin en tio! Helpi vin en la peno. Dividi la plezuron kun vi --

BORGHEJM

Cxu vi volus, -- se vi povus?

ASTA

Jes. Tiam mi volus.

BORGHEJM

Sed vi ne povas?

ASTA

(rigardas malsupren antaŭ si) Cxu vi kontentigxus havi min duone?

BORGHEJM

Ne. Tute kaj komplete mi volas vin.

ASTA

(rigardas lin kaj diras kviete) Do mi ne povas.

BORGHEJM

Adiaŭ do, frauxlino Asta.

(Li volas foriri. *Allmers* supren venas al la altajxeto de maldekstre el la fono. *Borghejm* haltas.)

ALLMERS

(ankoraŭ cxe la suprenirejo; mallauxte; montras) Rita, cxu sxi sidas tie en la pavilono?

BORGHEJM

Ne; neniu alia ol frauxlino Asta cxeestas.

(*Allmers* proksimigxas.)

ASTA

(al li renkonte) Mi malsupreniru por sercxu sxin, cxu? Eble kunpreni sxin cxi tien?

ALLMERS

(deturnante) Ne, ne, ne, -- ne faru. (al *Borghejm*) Cxu estas vi, kiu suprenlevis tiun flagon?

BORGHEJM

Jes. Sinjorino Rita petis min fari. Tial mi cxi tien supreniris.

ALLMERS

Kaj cxi-nokte vi ja forvojagxos?

BORGHEJM

Jes. Cxi-nokte mi definitive forvoĵagxos.

ALLMERS

(kun ekrigardo al *Asta*) Kaj akiris al vi bonan kunvoĵagxanton, mi komprenas.

BORGHEJM

(agitas la kapon) Mi voĵagxos sola.

ALLMERS

(ekmire) Sola!

BORGHEJM

Tiom komplete sola.

ALLMERS

(distrite) Jen tiel?

BORGHEJM

Kaj ankaux *restos* sola.

ALLMERS

Estas io terura en tio, resti sola. Kvazaux frostas tra mi --

ASTA

Ho sed, Alfred, vi ja ne estas sola, vi!

ALLMERS

Povas esti io terura ankaux en *tio*, Asta.

ASTA

(timeteme) Ho, ne parolu tiel! Ne pensu tiel!

ALLMERS

(sen sxin auxskulti) Sed cxar vi ja ne voĵagxos kun --? Cxar estas nenio, kio ligas vin, kial vi do ne restos cxi tie cxe mi -- kaj cxe Rita?

ASTA

(maltrankvila) Ne, cxar tion mi ne povas. Mi nepre devas al la urbo nun.

ALLMERS

Sed nur al la urbo, Asta. cxu?

ASTA

Jes.

ALLMERS

Kaj vi promesas al mi baldaux reveni.

ASTA

(rapide) Ne, ne, tion mi ne kuragxas promesi nun.

ALLMERS

Bone. Kiel vi volas. Do ni renkontigxos en la urbo.

ASTA

(petante) Tamen, Alfred, vi ja devas resti hejme cxe Rita nun!

ALLMERS

(sen respondi, turnas sin al *Borghejm*) Estus eble pli bone por vi, ke vi ankoraux ne havas kunvojagxanton.

BORGHEJM

(malema) Ho, kial vi povas diri tiajxon!

ALLMERS

Ja, cxar vi neniam scias, kiun vi eble renkontos poste. Survoje.

ASTA

(senpere) Alfred!

ALLMERS

La gxusta vojagxkamarado. Kiam estos tro malfrue. Tro malfrue.

ASTA

(silente, tremante) Alfred! Alfred!

BORGHEJM

(rigardas ilin lauxvice) Kion tio signifas? Mi ne komprenas --

(*Rita* suprenvenas de maldekstre de la fono.)

RITA

(plende) Ho, ne foriru de mi, cxiuj!

ASTA

(al sxi renkonte) Vi ja preferis esti sola, vi diris --

RITA

Jes, tamen mi ne kuragxas. Komencas tiom malbele malheligxi. Sxajnas al mi, ke estas grandaj, malfermitaj okuloj, kiuj rigardas min!

ASTA

(mole, kunsentanta) Se tiel do estus, Rita? Tiujn okulojn vi ne timu.

RITA

Ke vi tion povas diri! Ne timu!

ALLMERS

(petege) Asta, mi petas vin, -- por cxio en la mondo, -- restu -- cxe Rita!

RITA

Jes! Kaj ankaux cxe Alfred! Restu! Restu, Asta!

ASTA

(batalante) Ho, mi dezirus ege volonte --

RITA

Nu, do jen tion faru! Cxar Alfred kaj mi *ne povas* solaj travivi la funebbron kaj aflikton.

ALLMERS

(sombre) Prefere diru -- tra la riprocxo kaj turmento.

RITA

Jes, kion ajn vi preferas nomi jenon, -- ni ne portas gxin solaj, ni du. Ho, Asta, mi petas vin elkore! Restu, kaj helpu nin! Estu por ni en la loko de Eyolf --

ASTA

(retiras sin) De Eyolf --!

RITA

Jes, cxu ne, sxi povas, Alfred?

ALLMERS

Se sxi volas kaj povas.

RITA

Antaŭe vi ja nomis sxin via eta Eyolf. (prenas sxian manon) De nun vi estu *nia* Eyolf, Asta! Eyolf kiel vi antaŭe estis.

ALLMERS

(en kasxata emocio) Restu -- kaj dividu la vivon kun ni, Asta. Kun Rita. Kun mi. Kun mi, via frato!

ASTA

(decide, retiras sian manon) Ne. Mi ne povas. (turnas sin) Borghejm, -- kiam ekveturos la vaporsxipo?

BORGHEJM

Nun baldaux.

ASTA

Jen mi devas preni la sxipon. Vi volas kuniri, cxu?

BORGHEJM

(mallauxta gxojkrio) Se mi volas! Jes, jes, jes!

ASTA

Jen do venu.

RITA

(malrapide) Ha, tiel. Jes, *do* vi ja ne povas resti cxe ni.

ASTA

(jxetas sin cxirkaux sxian kolon) Dankon pro cxio, Rita! (aliras kaptante la manon de Allmers) Alfred, adiaux! Mil, mil fojojn adiaux!

ALLMERS

(Mallauxte, strecxite) Kio estas tio cxi, Asta? Aspektas ja kiel forkuro.

ASTA

(en silenta timo) Jes, Alfred, -- ja estas ankaux forkuro.

ALLMERS

Forkuro de -- *mi!*

ASTA

(flustre) Forkuro de vi -- kaj de mi mem.

ALLMERS

(sin retirante) Ha --!

(*Asta* rapidas malsupren en la fono. *Borghejm* svingas la cxapelon kaj sekvas sxin.)

(*Rita* apogas sin al la enirejo de la pavilono. *Allmers* iras en forta ekscito al la barajxo kaj staras tie rigardante malsupren. Pauxzo.)

ALLMERS

(turnas sin kaj diras kun sinrego, batale akirita) Jen la vaporsxipo. *Jen* rigardu, Rita.

RITA

Mi ne kuragxas rigardi gxin.

ALLMERS

Vi ne kuragxas?

RITA

Ne. Cxar gxi havas unu rugxan okulon. Kaj ankaux unu verdan. Grandajn ardantajn okulojn.

ALLMERS

Ho, estas ja nur la lanternoj, vi scias.

RITA

De nun ili estas okuloj. Por mi. Ili fikse rigardadas el la mallumo. -- Kaj ankaux enen en la mallumon.

ALLMERS

Nun gxi albordigxas.

RITA

Kie gxi albordigxas cxi-vespere?

ALLMERS

(pli proksime) Cxe la kajo, kiel kutime, kara --

RITA

(rektigas sin) Ho, kiel gxi do *povas* albordigxi *tie*!

ALLMERS

Gxi ja devas.

RITA

Sed estas ja *tie*, ke Eyolf --! Kiel do *povas* tiuj homoj albordigxi *tie*?

ALLMERS

Jes, la vivo estas senkora, Rita.

RITA

La homoj estas senkoraj. Senkonsideraj. Al vivantaj kaj mortintaj.

ALLMERS

Jen vi pravas. La vivo, gxi antauxen marsxadas, gxuste kvazaux nenio okazis.

RITA

(rigardas antauxen) Okazis ja vere nenio. Ne por la aliuloj. Nur por ni du.

ALLMERS

(en vekigxanta doloro) Jes, Rita, -- tiel senutile estis, ke vi naskis lin en doloro kaj plendo. Cxar nun li ree estas for -- sen postsigno.

RITA

Nur la lambastono savigxis.

ALLMERS

(impete) Silentu do! Ne auxdigu al mi tiun vorton?

RITA

(Plendante) Ho, mi ne eltenas la penson, ke ni lin ne plu havas.

ALLMERS

(malvarme kaj amare) Vi kontente senestis de li dum vi lin havis. Tutajn duontagojn vi ne vidis lin antaux viaj okuloj.

RITA

Ne, cxar tiam mi sciis, ke mi povis vidi lin, kiam ajn mi deziris.

ALLMERS

Jes, tiel ni maluzis la mallongan kunvivon kun eta Eyolf.

RITA

(auxskultas, timeme) Cxu vi auxdas, Alfred! Denove sonoras!

ALLMERS

(rigardas foren) Estas la vaporsxipo, kiu sonorigas. Gxi debordigxos.

RITA

Ho, ne estas pri *tiu* sonorilo ke mi pensas. La tutan tagon mi auxdis sonoradon cxe la oreloj. -- Nun denove sonoradas!

ALLMERS

(al sxi) Vi misauxdas, Rita.

RITA

Ne, mi auxdas gxin tiel klare. Sonas kiel funebraj sonoriloj. Malrapide. Malrapide. Kaj cxiam la samajn vortojn.

ALLMERS

Vortojn? Kiujn vortojn?

RITA

(kapsignas la takton) "Lam-bas-to-no flo-sas." "Lam-bas-to-no flo-sas." Ho, sxajnas al mi, ke ankaux vi povus tion auxdi.

ALLMERS

(agitas la kapon) Mi auxdas nenion. Kaj ecx nenio estas.

RITA

Ja, ja, diru kion vi volas, vi. Mi tion auxdas tre klare.

ALLMERS

(rigardas trans la barajxon) Nun ili estas sursxipe, Rita. Cxar nun la sxipo veturas enen al la urbo.

RITA

Cxu vere, ke vi ne tion auxdas! "Lam-bas-to-no flo-sas." "Lam-bas-ton-- --".

ALLMERS

(iras antauxen) Ne staru auxskultante ion, kio ne ekzistas. Mi diras, ke nun Asta kaj Borghejm estas sursxipe. Jam survoje. -- Asta estas for.

RITA

(rigardas lin eviteme) Jen do ankaux vi baldaux estos for, Alfred?

ALLMERS

(rapide) Al *kio* vi aludas?

RITA

Ke vi sekvos vian fratinon.

ALLMERS

Cxu sxi ion diris?

RITA

Ne. Sed vi ja mem diris, ke estis pro Asta, ke -- ke ni du trovis unu la alian.

ALLMERS

Jes, tamen vi mem ligis min. Per la kunvivado.

RITA

Ho, por via animo mi ne plu estas -- ne plu tia -- rave delikata.

ALLMERS

La legxo de la transformo tamen povus eble kunteni nin.

RITA

(kapsignas malrapide) *Okazas* transformo en mi nun. Tion mi dolorige sentas.

ALLMERS

Dolorige?

RITA

Jes, cxar estas kvazaux ia nasko ankaux en *tio*.

ALLMERS

Jes estas. Aux relevigxo. Transiro al pli supera vivo.

RITA

(rigardas senkuragxe antaux si) Jes, -- sed pereco de la tuta, tuta felicxo de la vivo.

ALLMERS

Tiu pereco, gxi estas ja vere la gajno.

RITA

(impete) Ho, parolturnoj! Bona Dio, ni estas ja tamen teraj homoj.

ALLMERS

Ni iom parencas ankaux al maro kaj cxielo, Rita.

RITA

Eble vi. Ne mi.

ALLMERS

Ho jes. *Vi pli ol vi mem scietas.*

RITA

(pasxon pli proksimen) Auxskultu, Alfred, -- cxu vi ne volus pensi rekomenci vian laboron?

ALLMERS

Tiun laboron, kiun vi malamis?

RITA

Mi farigxis facile kontentigebla nun. Mi estas preta dividi vin kun la libro.

ALLMERS

Kial?

RITA

Nur por reteni vin cxi tie cxe mi. Proksime.

ALLMERS

Ho, mi vere ne povas helpi vin, Rita.

RITA

Sed eble mi povus helpi vin.

ALLMERS

Pri la laboro, vi celas?

RITA

Ne. Pri la vivado.

ALLMERS

(agitas la kapon) Sxajnas al mi, ke mi ne havas vivon vivindan.

RITA

Nu, do por subporti la vivon.

ALLMERS

(sombre, antauxen) Mi opinias, ke estus pli bone por ni ambaux, ke ni rompus la geedzecon.

RITA

(rigardas lin explore) Kien vi rifugxus? Eble tamen al Asta?

ALLMERS

Ne. De nun neniam al Asta.

RITA

Kien do?

ALLMERS

Supren en la solecon.

RITA

Supren inter la montojn? Cxu *tion* vi sugestas?

ALLMERS

Jes.

RITA

Sed jeno estas ja nur fantaziajxoj, Alfred! Tie supre vi ja ne povas vivi.

ALLMERS

Tamen tien mi nun tirigxas.

RITA

Kial? Diru al mi!

ALLMERS

Eksidu. Jen mi rakontos ion al vi.

RITA

Ion, kio okazis al vi tie supre?

ALLMERS

Jes.

RITA

Kaj pri kio vi silentis antaŭ Asta kaj mi?

ALLMERS

Jes.

RITA

Ho, vi silentas pri ĉio. Vi ne devus.

ALLMERS

Eksidu tien. Kaj jen mi rakontos al vi.

RITA

Jes, jes, -- mi auxskultos! (Sxi sidigas sin sur la benkon ĉxe la pavilono.)

ALLMERS

Mi estis sola tie supre. Meze inter la montegoj. Jen mi venis al vasta, dezerta montara lago. Kaj mi devis transiri tiun lagon. Sed mi ne povis. Ĉar trovigxis nek boato nek homoj.

RITA

Nu? Kaj sekve kio?

ALLMERS

Jen mi iris sola en flankan valon. Ĉar tie, mi opiniis, ke mi venus trans la montodorsojn kaj inter la pintojn. Kaj poste malsupren al la alia bordo de la lago.

RITA

Ho, kaj jen vi certe eraris pri la vojo, Alfred!

ALLMERS

Jes; mi misprenis pri la direkto. Cxar vojo aux vojeto tie ne trovigxis. Kaj mi iris la tutan tagon. Kaj ankaux la tutan sekvantan nokton. Kaj fine mi kredis, ke mi neniam plu trovus vojon al homoj.

RITA

Ne hejmen al ni? Ho, jen mi scias, ke viaj pensoj iris al ni.

ALLMERS

Ne, -- ili tion ne faris.

RITA

Cxu ne?

ALLMERS

Ne. Estis strange. Sxajnis al mi, ke vi kaj Eyolf, vi ambaux farigxis tiom foraj, foraj de mi. Kaj ankaux Asta.

RITA

Sed pri kio vi do pensis?

ALLMERS

Mi ne pensis. Mi tiradis min laux la deklivoj, -- kaj gxuis la pacon kaj placxan senton de la percepto de morto.

RITA

(eksaltas) Ho, ne uzu tiajn vortojn pri tiu terurajxo!

ALLMERS

Tiel mi sentis. Tute ne timo. Sxajnis al mi, ke mi kaj la morto kuniris kvazaux du bonaj kamaradoj. Estis tiom nature, -- tiom simple, cxio, sxajnis al mi tiam. En mia parencaro la homoj ne kutimas farigxi maljunaj --

RITA

Ho, silentu pri tiajxoj, Alfred! Cxar vi ja tamen sekure elvenis.

ALLMERS

Jes; kaj jen subite mi atingis la celon. Sur la alia bordo de la lago.

RITA

Estus nokto en teruro por vi, Alfred. Sed nun poste vi ne volas konfesi tion por vi mem.

ALLMERS

Tiu nokto suprenlevis min al decido. Kaj jen okazis, ke mi turnis kaj iris rekte hejmen. Al Eyolf.

RITA

(mallauxte) Tro malfrue.

ALLMERS

Jes. Kaj kiam jen -- la kamarado venis kaj prenis lin --. Jen blovacxis teruro de li. De la tuto. De *cxio*, -- kion ni tamen ne kuragxas forlasi. Tiom terligitaj ni ambaux estas, Rita.

RITA

(kun brileto de gxoj) Jes, cxu ne vere! Ankaux vi! (pli proksime) Ho, ni vivu do la vivon kune plej eble longe!

ALLMERS

(levas la sxultron) Vivi la vivon. Jes! Kaj ecx nenion havi por gxin plenigi. Dezerto kaj malpleneco *cxio*. Kien ajn mi rigardas.

RITA

(timigita) Ho, frue aux malfrue vi foriros de mi, Alfred! Mi tion sentas! Kaj mi ankaux vidas laux via aspekto! Vi foriros de mi!

ALLMERS

Kun la vojkamarado, vi aludas?

RITA

Ne, mi aludas tion, kio ankoraux pli acxa estas. Libervole vi foriros de mi. Cxar estas nur cxi tie, cxe mi, ke vi ne trovas, ke vi havas vivotaskon. Respondu al mi! Cxu ne tiel vi pensas?

ALLMERS

(rigardas sxin firme) Kaj se nun mi pensis --?

(Bruo kaj kriado kvazaux de koleraj, ekscititaj vocxoj auxdigxas de fore malsupre. *Allmers* iras al la barajxo.)

RITA

Kio estas? (ekkriante) Ho, vidu, ili lin trovis!

ALLMERS

Li neniam estos trovata.

RITA

Sed kio do estas?

ALLMERS

(antauxeniras) Nur interbatado, -- kiel kutime.

RITA

Malsupre sur la marbordo?

ALLMERS

Jes. La tuta marborda vilagxo devus esti forigata. Nun la edzoj venas hejmen. Ebriaj kiel kutime. Drasxas la infanojn. Auxdu kiel la knaboj ululas! La virinoj kriacxas pri helpo por ili --

RITA

Jes, cxu ni ne sendu iun malsupren por helpi ilin?

ALLMERS

(malmole kaj kolere) Helpi ilin, kiuj ne helpis Eyolf! Ne, lasu ilin pere, -- kiel ili lasis Eyolf pere!

RITA

Ho, ne parolu tiel, Alfred! Ne pensu tiel!

ALLMERS

Mi ne povas alimaniere pensi. Cxiuj tiuj domacxoj devus esti malkonstruataj.

RITA

Kaj kio do farigxus de tiuj multaj malricxaj homoj?

ALLMERS

Ili rifugxu aliloken.

RITA

Kaj la infanoj?

ALLMERS

Cxu gravas, kie ili pereas.

RITA

(silente, riprocxe) Vi trudas vin mem al tia malmoleco, Alfred.

ALLMERS

(impete) De nun mi *rajtas* esti malmola! Estas ankaux mia *devo*!

RITA

Via devo?

ALLMERS

Mia devo al Eyolf. Li ne kusxu senvenxita. Jen, mallonge, Rita! Mi al vi diras! Malkonstruu la tutan lokon kaj ebenigu la bordon, -- kiam mi estos for.

RITA

(rigardas lin profunde) Kiam vi estos for?

ALLMERS

Jes, cxar jen vi almenaux per *io* plenigos vian vivon. Kaj taskon vi havu.

RITA

(firme kaj decide) Vi rajtas. Mi havu. Sed cxu vi povas diveni, per kio mi okupos min -- kiam vi estos for?

ALLMERS

Nu, kio tio do estos?

RITA

(malrapide, decide) Tuj kiam vi estos for, mi iros malsupren al la marbordo kaj kunprenas cxiujn tiujn malricxajn, malsatajn infanojn supren al nia hejmo. Cxiujn tiujn petolacxajn knabojn --

ALLMERS

Kion vi faros kun ili cxi tie!

RITA

Mi volas adopti ilin.

ALLMERS

Vi, vi volas?

RITA

Jes, tion mi volas. De la tago kiam vi estos forvojugxinta, ili estu cxi tie, cxiuj, -- kvazaux ili estus miaj propraj.

ALLMERS

(ekscitita) En la loko de nia eta Eyolf!

RITA

Jes, en la loko de nia eta Eyolf. Ili logxu en la cxambroj de Eyolf. Ili legu liajn librojn. Ludu per liaj etaj ajxoj. Ili lauxvice sidu en lia segxo cxe la tablo.

ALLMERS

Auxdi tion estas ja komplete frenezajxo! Mi ne konas homon en la tuta mondo, kiu estas malpli tauxga por tiajxo ol vi.

RITA

Mi do eduku min al tio. Lernigu min. Ekzercu min.

ALLMERS

Se estas via sincera decido, -- cxion kion vi jen diras, okazigis transformo en vi.

RITA

Vere okazigis, Alfred. Pri tio *vi* zorgis. Vi kreis malplenan lokon ene en mi. Kaj gxin mi devas provi per io plenigi. Io kio similus al ia amo.

ALLMERS

(staras momenton pensante; rigardas sxin) Funde ni ne faris multe por la povrujoj tie malsupre.

RITA

Ni faris nenion por ili.

ALLMERS

Apenaux pensis pri ili.

RITA

Neniam pensis pri ili en kunsento.

ALLMERS

Ni, kiuj havis "la oron kaj la verdajn arbarojn" --

RITA

Ni havis por ili fermitajn manojn. Kaj ankaux fermitajn korojn.

ALLMERS

(kapsignas) Do estas ja kompreneble, ke ili ne riskis la vivon por savi etan Eyolf.

RITA

(silente) Pripensu, Alfred. Cxu vi estas certa, ke -- ke ni mem tion kuragxus?

ALLMERS

(maltrankvile repusxante) Sed ne dubu pri *tio*, Rita!

RITA

Ho, ni estas homoj el la mondo, ni du.

ALLMERS

Kion vi vere intencas fari por tiuj kompatindaj infanoj?

RITA

Mi eble devus provi, se mi povus mildigi -- nobligi ilian vivosorton.

ALLMERS

Se *tion* vi povos, Eyolf ne naskigxis senutile.

RITA

Kaj li ne estas senutile de ni forprenita.

ALLMERS

(rigardas sxin firme) Sed komprenu la kialon, Rita. Ne estas amo, kiu igas vin tion fari.

RITA

Ne, tute ne. Almenaŭ ne ankoraŭ.

ALLMERS

Nu, kaj jen kio do estas?

RITA

(duone cedante) Vi ja ofte parolis kun Asta pri la homa respondeco --

ALLMERS

Pri la libro, kiun vi malamamis.

RITA

Mi malamamis tiun libron ecx nun. Sed mi sidis auxskultante, kiam vi rakontis. Kaj nun mi volas mem pluen provi. En *mia* maniero.

ALLMERS

(agitas la kapon) Ne estas pro la nefinita libro --

RITA

Ne, mi havas kroman kialon.

ALLMERS

Jen kiun?

RITA

(silente, pezanime ridetante) Mi volas akiri la pardonon de du grandaj malfermitaj okuloj, vidu.

ALLMERS

(frapite, fiksas la rigardon sur sxin) Eble vi permesus al mi kunlabori? Kaj helpi vin, Rita?

RITA

Cxu vi volus?

ALLMERS

Jes, -- se mi nur scius, ke mi povus.

RITA

(hezitante) Sed tiuokaze vi devus ja resti cxi tie.

ALLMERS

(silente) Ni provu, cxu tio sukcesos.

RITA

(preskaux neauxdeble) Ni provu, Alfred.

(Ambaux silentas. Poste *Allmers* iras al la stango kaj levas la flagon tute supren. *Rita* staras apud la pavilono kaj rigardas lin silente.)

ALLMERS

(revenas antauxen) Estos peza labortago por ni, Rita.

RITA

Vi vidos, -- tiam foje falos dimanextrankvilo super nin.

ALLMERS

(silente, tuxita) Tiam ni perceptos viziton de la spiritoj, eble.

RITA

(flustrante) La spiritoj?

ALLMERS

(kiel antaŭe) Jes. Tiam ili eble cxirkauxas nin, tiuj kiujn ni perdis.

RITA

(kapsignas malrapide) Nia eta Eyolf. Kaj ankaŭ via granda Eyolf.

ALLMERS

(fiksrigardas antaŭen) Eble ni ankoraŭ foje -- sur la vivovojo -- kvazaŭ ekvidos ilin.

RITA

Kien ni rigardu, Alfred --?

ALLMERS

(fiksas la okulojn sur sxin) Supren.

RITA

(kapsignas konsente) Jes, jes, -- supren.

ALLMERS

Supren, al la pintoj. Al la steloj. Kaj al la granda kvieto.

RITA

(etendas al li la manon) Dankon!

End of the Project Gutenberg EBook of Eta Eyolf, by Henrik Ibsen

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ETA EYOLF ***

***** This file should be named 23837.txt or 23837.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in: <http://www.gutenberg.org/2/3/8/3/23837/>

Produced by Andrew Sly with thanks to Odd Tangerud for his continuing assistance in preparing his Ibsen translations for Project Gutenberg

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT

GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.org/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation

permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY

- You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pgla.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pgla.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pgla.org>

For additional contact information: Dr. Gregory B. Newby Chief Executive and Director gbnewby@pgla.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in

locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.org>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

Eta Eyolf, by Henrik Ibsen

A free ebook from <http://manybooks.net/>